

Vore Kreditforeninger.

(Deres Tilblivelseshistorie.)

Af

A. Hein,

Direktør i Københavns Kreditforening.

I »Danmarks Statistik« anslaaes samtlige i alle Landets faste Ejendomme indestaaende Prioritetslaan til mellem 1500 og 2000 Millioner Kroner. Deraf ejede Statskassen og forskellige Stats-Institutioner c. 60 Mill. Kr.; Overformynderiet c. 80 Mill. Kr.; Sparekasserne c. 175 Mill. Kr.; Landmandsbanken c. 45 Mill. Kr.; Husejerkreditkassen i København c. 40 Mill. Kr., tilsammen c. 400 Mill. Kr., medens de 9 Kreditforeningers samlede Udlaan udgør c. 450,000,000 Kr. Hovedstol, c. 400 Mill. Kr. Restgæld. Naar det bemærkes, at det navnlig er i Løbet af de sidste 8—10 Aar, at Kreditforeningerne saaledes have indtaget den langt overvejende Betydning med Hensyn til de faste Ejendommers Kreditforhold, tør det anses for tidssvarende i al Korthed at undersøge de Vilkaar, under hvilke Kreditforeningerne ere fremstaaede og for Tiden virke; og der vil være saa meget større Anledning hertil, eftersom de sidste Aars store Forøgelse i Tilgangen til Kreditforeningerne ikke hidrører fra gennemgribende Forbedringer og Lettelser, men tværtimod er indtraadt til Trods for, at der i de

37 Aar, der ere forløbne siden de første Kreditforeningers Oprettelse, næsten ikke er fremkommen en eneste Reform, ikke er indført en eneste gennemgribende Forbedring i deres Indretning eller Virkemaade, ikke er afhjulpen en eneste af de Ubehjælpssomheder, der klæbede ved det første Forsøg. Netop denne Stagnation i den indre Udvikling samtidigt med den kolossale Forøgelse af Tilgangen er et Fænomen, der i høj Grad opfordrer til at søge en Forklaring; ligesom der jo er al Grund til at tro, at naar Kreditforeningerne endog uden indre Fremgang have vundet en saa overvejende Betydning, saa maatte den Nytte, de gøre i Samfundets Husholdning, kunne forøges ikke ubetydeligt ved Gennemførelsen af formaalstjenlige Reformer og ved en sund og korrekt Udvikling af deres Principer. Der skal derfor her søges givet en Fremstilling af Kreditforeningernes Tilblivelseshistorie, idet jeg haaber om kort Tid at faa Lejlighed til ligeledes at give en Fremstilling af deres Virksomhed.

Kreditforeningernes Historie ligefra først af til Nutiden er egentlig en stille, men med en kort Afbrydelse fortsat Kamp mod Avtoriteternes Frygt for »Nouveauteter«, deres overdrevne Forsigtighed og Mangel paa Blik for den nævnte Virksomheds berettigede Krav paa frit Albuerum. Kreditforeningerne ere og have nemlig stedse været aldeles private Foreninger, der kun kræve Tilladelse til at virke og arbejde, og de »Begunstigelser«, Kreditforeningerne gøre Krav paa, ere i Virkeligheden kun Fritagelse for Spændetrøje, eller dog Lettelse i de tomme og unyttige Formaliteter, hvormed Lovgivningen besværer Forretningslivet. Grundprincippet for Kreditforeningerne er et simpelt Udslag af Associationstanken:

Sammenslutning af Private i det Øjemed ved Hjælp af den ved indbyrdes Solidaritet forøgede Kredit at optage Fælleslaan, mod at de enkelte Medlemmer, foruden Rente af den dem tillagte Del af Fælleslaanet, yde et i Forhold til samme bestemt Bidrag til Dækning af Administrations-Udgifterne og af eventuelle Tab, saaledes at det Overskud, som disse Bidrag maatte give, atter fordeles mellem Medlemmerne. Fælleslaanets Optagelse sker ved Udstedelse og Salg af rentebærende Kasseobligationer; Fælleslaanets Vilkaar vil saaledes væsentligt afhænge af den Pris, hvortil Kasseobligationerne kunne sælges, og af Hensyn hertil maa de kunne sælges og overdrages uden Stempelafgift og kunne lyde paa Ihæندهaver, da deres Omsætning ellers vil blive saa besværet, at deres Salgsværdi vil lide væsentligt derunder. Ved Siden deraf vil det være ønskeligt for Kreditforeningerne at opnaa Lempelser i den gældende Lovgivnings urimeligt besværlige og langsomme Retsforfølgning overfor uvederhæftige Debitorer; men af alle de »Begunstigelser«, der ere tilstaaede Kreditforeningerne, ere disse 2 de eneste, der have nogen Betydning, og det er klart, at ingen af dem gør mindste Skaar i deres rent private Karakter, og endda er kun den førstnævnte »Begunstigelse« uundværlig. Naar Avtoriteterne desuagtet stedse have søgt at hæmme først Oprettelsen af Kreditforeninger overhovedet og derefter Oprettelse af nye Kreditforeninger, ligesom de have lagt Hindringer i Vejen for Reformer og Forbedringer, selv naar deres Hensigtsmæssighed og Korrekthed var hævet over al Tvivl og ikke frembød nogensomhelst Betænkelighed, saa hidrører dette fra den ikke ualmindelige Misforstaaelse, at det Offentlige skal være de Privates

Værge og Formynder endog i de mest private Forhold. I denne Henseende kan netop Kreditforeningernes Historie frembyde et lærerigt Exempel, fordi denne Institutions Livskraft har været saa stor, at den har været i Stand til først at bryde igennem Avtoriteternes sejge, passive Modstand, og derefter til at trives trods den paatvungne Stagnation i Udvikling og principiel Fremgang.

Efter Syvaars-Krigen vare navnlig Landejendommenes Forhold i Schlesien saa grundigt ødelagte, at næsten alt Haab om atter at bringe dem paa Fode syntes udslukket; da forelagde en Købmand Büring i Aaret 1767 Kong Frederik II. et Forslag til Oprettelse af en Kreditforening baseret paa alle Landejendommens solidariske Ansvar. Forslaget vandt Kongens Bifald og under 9. Juli 1770 udfærdigedes Statutterne for den ældste af alle Kreditforeninger: Die schlesische Landschaft. Selv mod allerstørste og bedste Sikkerhed kunde Laan i schlesiske Landejendomme kun opnaas til en Rente af 10 à 12 pCt., medens den almindelige Rentefod var 6 pCt. Desuagtet blev den nye Kreditforening grundlagt paa en Rentefod af 5 pCt. og det varede ikke længe, førend dens Obligationer opnaaede en Kurs af over pari, saa at allerede den første Efterligning, nemlig en Kreditforening for Kur- og Neumark-Brandenburg kunde lægge en Rentefod af 4 pCt. til Grund (Statuter 14. Juni 1777), og i de følgende Aar fulgte den ene Kreditforening efter den anden baade i Preussen og i det øvrige Tyskland ligesom i flere andre Lande, t. Ex. endog i Slesvig og Holsten.

Efter Københavns Brand den 5. til 7. Juni 1795

var Brandforsikrings-Societetet ude af Stand til at betale de Brandlidte den dem tilkommende Erstatning. I denne Anledning oprettede endel Kapitalister »Kreditkassen for Husejerne i København« for at yde de Brandlidte Laan til Genopførelse af deres Ejendomme mod at erholde Pant i disse. Men denne Kreditkasse var som bemærket ikke en Association af Laantagerne men af Laangiverne; de af den udstedte Obligationer vare garanterede af Staten og udgjorde fra først af et begrænset Beløb, nemlig 300,000 Rdl., der dog efterhaanden blev udvidet, saa at det i Aaret 1811 udgjorde 3 Millioner Rdl. Courant; og i Aaret 1816 blev Kassen yderligere udvidet ved Oprettelsen af et »Hjælpefond« af ikke garanterede Obligationer paa indtil 6 Mill. Rdl. Endnu i Aaret 1877 var desuagtet hele Kassens Udlaan ikke naaet til mere end c. 17.⁸ Mill. Kroner. Skønt der ingen Tvivl er om, at Kassen i sin Tid har virket endogsaa overordentlig meget til Gavn for Grundejerne og dermed for Samfundet under de abnorme Forhold, der hidførte dens Oprettelse, var dens Betydning altsaa dog meget begrænset saavel med Hensyn til Omraade som Kapital; og naar den senere har vundet betydelig Tilgang, skyldes dette Kreditforeningernes Exempel.

Afset fra Oprettelsen af denne Kasse, hvis Princip er grundforskelligt fra Kreditforeningernes, fik det i Tyskland givne Exempel ingen Indflydelse her hjemme førend efter 1839. Grunden hertil kan ikke have været den, at der ikke trængtes til lettere Adgang til Laan i faste Ejendomme, tværtimod! — og Lovgivningen bærer da ogsaa Spor af, at man havde Opmærksomheden henvendt paa Grundejernes prekære Forhold; men om just de trufne Foranstaltninger vare hensigtssvarende, skal

ikke her undersøges (Pl. 22. April 1817 og Forordn. 11. September 1833). Hvor utroligt det end lyder, synes man derimod at have været aldeles ubekendt med de tyske Kreditforeninger; i alt Fald er det mærkeligt, at der ikke fra nogen Side gjordes mindste Hentydning til dem, da der i Stænderforsamlingen i Viborg 1836 af Justitsraad Nyegaard blev indbragt et Forslag, der blandt meget andet gik ud paa Oprettelse af en Kreditkasse i Lighed med den ovenomtalte Husejerkreditkasse for København.

Kampen for Oprettelse af Kreditforeninger i egentlig Forstand begyndte derfor først herhjemme med et af daværende Lektor A. F. Bergsøe i Aaret 1839 udgivet »Motiveret Udkast til en Kreditforening for danske Grundbesiddere«. Dette til de mindste Enkeltheder udarbejdede Udkast danner ikke blot Grundlaget for den ihærdige 11-aarige Kamp mod Auctoriteternes Modstand mod Kreditforenings-Institutionen, men endnu den Dag i Dag ere vi ikke i noget væsentligt Punkt naaet ud over de der fremsatte Forslag, ja paa et enkelt Punkt af stor praktisk Betydning maa vi endnu med Længsel imødesee dets Gennemførelse.

Bergsøes Forslag vandt selvfølgelig stor Tilslutning fra alle Sider, men navnlig i Jylland, hvis Prioritetsforhold vare meget vanskelige. Paa Landmandsmødet i Randers i 1845 blev der strax ved Mødets Aabning nedsat en Komite (Lektor Bergsøe og Proprietærerne Hagen, Neergaard og Nyholm) til Drøftelse af det Spørgsmaal: »Maa Oprettelse af en Kreditforening for Landmændene anses for en hensigtsmæssig og ønskelig Foranstaltning?« Denne Komite afgav sin Betænkning med Bergsøe som Ordfører, og efter en længere Dis-

kussion, der helt igennem anbefalede Sagen, blev det af Plenarmødet enstemmigt udtalt, at et føleligt Savn vilde blive afhjulpet ved Oprettelsen af en Kreditforening.

Endnu paa selve Mødet blev derefter af Grev Knuth (Knuthenborg), Hofjægermester Scavenius (Basnæs), Etatsraad Estrup (Kongsdal), Justitsraad Fjeldstrup (Sindinggaard), Lektor Bergsøe og C. J. Clausen udstedt Indbydelse til Dannelsen af en Landkreditforening. Indbydelsen blev tiltraadt af endnu 28 (mest store) Landejendomsbesiddere.

Atter paa Landmandsforsamlingen det følgende Aar (1846) i Odense blev Spørgsmaalet rejst, idet Bergsøe opfordredes til at afgive Beretning om Sagens Gang. Han meddelte da, at der inden Udløbet af den fastsatte Frist, den 1. Januar 1846, havde meldt sig 3 Gange saa mange Laansøgere som forventet, nemlig til Beløb 3 Millioner Rigsbdl. Indbyderne og de 28 havde derefter været samlede i et Møde i København den 3. Januar for at vedtage Statuter og vælge en provisorisk Bestyrelse (Bergsøe, Grev Knuth og Proprietær Tutein til Marienborg) til at virke for Sagens videre Fremme. Derefter var der til Kongen indgivet Ansøgning om forskellige Begunstigelser (hvoriblandt dog den eneste uundværlige var Stempelfriheden for Kasseobligationerne), men der var endnu ikke falden Resolution i Sagen, skønt alt muligt var gjort for at fremskynde den. Kongen havde nemlig ønsket at høre forskellige af Kollegiernes Mening, og disse havde da vistnok villet sætte sig nøje ind i Sagen; dog kunde han meddele, at Planen havde »flere mægtige Modstandere og det endog blandt de Mænd, hvis Stilling i Samfundet giver deres An-

skuelser en særlig Indflydelse paa slige Sagers Afgørelse«. Derfor vilde han dog ikke tabe Modet, men »stole paa ham, som staar over al den Modstand, der her i Landet kan rejses fra Avtoriteternes Side, og til hvis klare Blik paa Forholdene det skyldes, at mange nyttige Foranstaltninger ere gaaede sejerrige frem af alle Slags Forviklingers Modstand«. — Denne Bergsøes Tillidsfuldhed skulde dog blive skuffet: Avtoriteternes sejge Modstand mod alle Nouveauteter var ham for stærk.

Under disse Forhold fulgte det af sig selv, at et af de første Forsøg paa ved Hjælp af den i Grundloven givne fri Forfatning at hidføre nyttige og gavnlige Reformers, var Fremsættelsen af et privat Lovforslag om Oprettelsen af Kreditforeninger. Sagen blev forberedt paa flere af et større Antal Rigsdagsmænd afholdte private Møder, paa hvilke det blev overdraget Gaardejer Blach af Thostrup, Overretsassessor Bregendahl, Fabrik-ejer M. P. Bruun, Amtmand Dahl, Godsejer Nyholm (Baggesvogn) og Oliemøller Schytte at udarbejde et Lovforslag, som derefter den 23. Marts 1850 af Bregendahl blev indbragt i Folketinget. Her blev det enstemmigt varmt anbefalet fra alle Sider, kun Indenrigsministeren havde endnu Betænkeligheder. Efter første Behandling den 12. April, blev Lovforslaget henvist til et Udvalg (Gaardejer Blach, Assessor Bregendahl, Etatsraad David, Kammerraad Rasmussen og Oberst Tscherning), der afgav sin Betænkning saa betids, at 2den Behandling allerede fandt Sted den 22. Maj. Her greb Ordføreren, Etatsraad, Nationalbankdirektør David, Lejligheden til ligesom i sin Tid Bergsøe at raillere over, at Regeringen stadigt havde lagt mange Vanskeligheder i Vejen for

denne for hele Samfundets Kredit saa vigtige Sag, idet han søgte Grunden hertil i, at man »ogsaa i dette Tilfælde oftere stræbte efter at opnaa det allerbedste, end at lade sig nøje med noget, som var godt«.

Hvad selve Sagen angaar, da fandt Ordføreren den egentlige praktiske Vanskelighed deri, at »medens det er af største Vigtighed, at saadanne Foreninger grundes paa en saa tryk og fast Basis, at de virkelig kunne tjene Krediten i den Grad til Støtte og Oplivelse, som det er Hensigten med saadanne Foreningers Indstiftelse, er det ogsaa ikke mindre vigtigt, at det ikke søges opnaaet paa en saadan Maade og gøres saa vanskeligt, at en saadan Basis slet ikke kan vindes. Det er det praktisk vanskelige ved Sagen ikke at søge altfor bebyrdende Garantier og dog at gøre Garantien saa solid, at disse Instituter virkelig fortjene den Tillid, de maa have, naar de skulle tjene det Øjemed, i hvilket de ere stiftede«. Den vigtigste og væsentligste ja den eneste afgørende Garanti, maa selvfølgelig søges i paalidelige Vurderinger af Panterne og behørig Kontrol med deres tilbørlige Vedligeholdelse. Derfor pointerede Udvalgsbetænkningen ogsaa som et Hovedpunkt, at der maatte »sørges for, at de Interessenter, som saaledes ville sammentræde for at benytte en fælles Kredit, ikke ere altfor vidt adspredte, saa at det bliver altfor vanskeligt at bestyre alle Foreningens Anliggender og at overskue den egentlige Grundvold for et saadant Instituts Soliditet«. Udvalget foreslog derfor at begrænse de enkelte Kreditforeningers Omraade til »Ejendomme beliggende i den samme eller saa nærliggende Landstingsvalgkredse, at den fornødne Kontrol med Taxationernes Paalidelighed og det behørig Tilsyn

med Panterne med Lethed kan føres af Bestyrelsen«. Dette Forslag blev dog under de videre Forhandlinger om Loven modificeret til: »Ejendomme beliggende indenfor en saadan Omkreds, at den fornødne Kontrol med Taxationernes Paalidelighed og det behørig Tilsyn med Panterne uden stor Besvær kan føres af Bestyrelsen«. Denne Ændring blev af Forslagsstilleren motiveret ved Hensynet til, at en for stærk Begrænsning af de enkelte Kreditforeningers Omraade i Begyndelsen vilde volde Vanskeligheder, hvorimod Ordføreren hævdede, at »et af de Punkter, hvorpaa et saadant Instituts Kredit og til en vis Grad ogsaa dets Soliditet vil bero, er, at man ikke gør denne Kreds altfor vid«, ligesom han paapeger Vanskeligheden ved i altfor vidt omfattende Kreditforeninger dels for Interessenterne at danne sig nogen Mening om Medinteressenternes Soliditet, dels for Bestyrelsen at gaa overalt frem med samme Sikkerhed eller overalt lige nøje at kunne bedømme Panternes Soliditet og have samme Garanti for at man ikke i saa Henseende gik mindre samvittighedsfuldt tilværks.

Den 11. Juni vedtoges Lovforslaget ved 3dje Behandling i Landstinget, og dette Lovforslag, hvis store og gennemgribende Betydning for Samfundets Kreditforhold fra alle Sider anerkendtes, havde saaledes i Rigsdagen gennemgaaet de 6 Behandlinger foruden Udvalgsbehandling i Løbet af 2 Maaneder; et Vidnesbyrd om en Evne og Vilje til at arbejde, som stiller Nutidens Rigsdagsforhandlinger i et sørgeligt Lys. Den 20. Juni 1850 blev Loven stadfæstet af Kongen, og dermed var altsaa det i saa mange Aar tilstræbte Maal naaet: der var tilvejebragt et godt og sundt Grundlag

for Oprettelse af Kreditforeninger for alle faste Ejendomme; nu kom det kun an paa, hvorledes Ejendomsbesidderne under den foreskrevne Kontrol og Sanktion af Indenrigsministeriet vilde benytte dette Grundlag.

Det skal dog her endnu nævnes, at det under Forhandlingerne havde været nøje overvejet og betænkt om Forholdet ikke burde ordnes saaledes, at Loven fastslog Betingelserne for Kreditforeningernes Oprettelse og tillagde dem visse Begunstigelser overladende de Private fuld Frihed til at oprette og ordne de enkelte Kreditforeninger paa bedst mulige Maade. Men skønt man anerkendte den aldeles private Karakter, der burde bevares for Kreditforeningerne, idet der ikke krævedes nogen Garanti eller anden Statsunderstøttelse, forment man dog, som Ordføreren udtalte, at Hensynet til, at alle hidtil gjorde Bestræbelser for at grunde saadanne Kreditforeninger vare stødt paa saa mange Vanskeligheder, at de ikke havde kunnet gennemføres, gjorde det ønskeligt at vælge den nu foreslaaede Middelvej, saa at der paa den ene Side ikke indrømmedes ubunden Frihed til Oprettelse af Kreditforeninger, medens paa den anden Side Kreditforeningernes rent private Karakter maatte afvise den Tanke, at de enkelte Kreditforeninger kun gennem særligt vedtagne Love skulde kunne erholde de i og for sig lidet betydende Begunstigelser. Man valgte derfor denne Mellemsvej, i Loven at fastslaa visse Betingelser for Kreditforeningernes Oprettelse og dernæst bemyndige Indenrigsministeriet til at meddele de paa disse Betingelser oprettede Kreditforeninger de i Loven angivne Begunstigelser.

Allerede den 28. Juni 1850 udstedte de 6 fornævnte

Rigsdagsmænd, der havde udarbejdet Lovforslaget, en Indbydelse til Dannelse af en Kreditforening for Landejendomsbesiddere i Jylland, ifølge hvilken der indtil Oktober s. A. anmeldtes 91 Deltagere for c. 1,380,000 Rdl. foruden 7 Deltagere uden Angivelse af noget Beløb; men dels Vurdering af de anmeldte Ejendomme, dels Forhandlinger med Indenrigsministeriet om Statutterne medtog saa lang Tid, at man endnu i September 1851 ikke var bleven færdig, og i Mellemtiden havde da flere af de anmeldte Deltagere været nødt til at trække sig tilbage, eftersom de ikke kunde afvente Foreningens endelige Konstituering. Følgen deraf var den, at det paa et den 20. September 1851 afholdt Møde viste sig, at Deltagernes Antal var reduceret til 61 med samlet Laanebeløb c. 675,000 Rdl.

Den i Loven 20. Juni 1850 indeholdte Betingelse for Oprettelse af en Kreditforening, at der forud skulde være anmeldt Interessenter for et Beløb af mindst 1 Mill. Rdl., viste sig saaledes allerede ved det første Forsøg som en uovervindelig Hindring, hvorfor man indgik med et Andragende til Indenrigsministeriet om at foranledige en Ændring i denne Lovbestemmelse, og saavel Indenrigsministeriet som Rigsdagen imødekom dette Andragende med saa megen Velvilje, at det dertil sigtende i Oktober 1851 Rigsdagen forelagte Lovforslag allerede den 21. November s. A. kunde erholde kongelig Stadfæstelse, hvorved Fordringen om forudgaaende Anmeldelse af et vist Laanebeløb forandredes fra 1 Mill. til $\frac{1}{2}$ Mill. Rigsdaler. Denne Fordring var jo opfyldt af den paatænkte Jydske Landejendoms Kreditforening, saa at dens Statuter nu blev stadfæstet af Indenrigsministeriet den 1. December 1851, efter at Foreningen

var konstitueret paa et den 22. November afholdt Møde af de anmeldte Deltagere og en Bestyrelse var valgt bestaaende af 3 af Foreningens Stiftere, nemlig: Overretsassessor Bregendahl, Fabrikejer M. P. Bruun og Amtmand, Godsejer Dahl. Udlaansvirksomheden begyndte da strax i den næstfølgende 11. December Termin 1851. Da imidlertid en stor Del af de anmeldte Deltagere havde ældre Laan i deres Ejendomme, som de under den om Kreditforeningens endelige Konstituering herskende Uvished ikke havde turdet opsige, ligesom ogsaa forskellige Forhold medførte, at de anmeldte Laan ikke strax kunde modtages, i alt Fald ikke med deres fulde Beløb, blev Kreditforeningen i Virkeligheden konstitueret med et Udlaan i første Termin af kun 215,000 Rdl., altsaa ikke engang $\frac{1}{4}$ Mill. Rdl. Denne Omstændighed kunde dog ikke vække Betænkelighed, thi som det selvfølgelig var at vente, anmeldtes der nu, da Kreditforeningen var konstitueret, et stort Antal ny Deltagere, saa at det udlaante Beløb før Afslutningen af 1ste Regnskabsaar (1. December 1851 til 30. Juni 1852) var voxet til 556,250 Rdl., fordelt paa 62 Interessenter.

Imidlertid havde der ogsaa paa Sjælland været dannet en Komite for at støtte Jydernes Bestræbelser for Oprettelse af Kreditforeninger. Efter Udstedelsen af Lov 20. Juni 1850 havde man ogsaa der virket for Sagens praktiske Gennemførelse, og den 6. December 1851, kun 5 Dage efter Jyderne, lykkedes det at opnaa Indenrigsministeriets Stadfæstelse paa Statuter for en Kreditforening af Grundejere i Sjællands Stift, der i Modsætning til den jyske baade omfattede Købstad- og Landejendomme; ved et den 14. Avgust 1852 stad-

fæstet Statuttillæg udvidedes dens Omraade til Lolland-Falsters Stift og ved et den 5. December 1854 stadfæstet Tillæg endelig til Fyns Stift, hvorefter dens Navn forandredes til »Kreditforening af Grundejere i de danske Østifter«. Denne Kreditforening fik meget hurtigt en overordentlig stor Tilgang. Allerede sit første Regnskabsaar, i hvilket den kun omfattede Sjællands Stift, sluttede den med et Udlaan af 792,700 Rdl. fordelt paa 262 Laan.

Den 19. November 1852 meddelte Indenrigsministeriet Stadfæstelse paa Statuter for »Kreditforeningen af Købstadgrundejere i Nørrejylland«, der endog i sit første Regnskabsaar gav 404 Laan til samlet Beløb 1,031,350 Rdl.

Ved Udgangen af Aaret 1854 var der altsaa aabnet samtlige Kongerigets Grundejere Adgang til Kreditforeningslaan, idet de tre eksisterende Kreditforeninger, nemlig Østifternes Krdf., Jydsk Land-Krdf. og Nørrejydsk Købstad-Krdf., indenfor deres Omraade indbefattede alle Grundejendomme uden dog paa noget Punkt at konkurrere (jvf. dog nedenfor). Men det kan næppe omtvistes, at man i høj Grad havde tilsidesat det af Bankdirektør David som Ordfører i Folketinget med Føje saa stærkt fremhævede Princip: at begrænse de enkelte Kreditforeningers Omraade saaledes, at Bestyrelsen blev istand til at føre Kontrol med Panternes Vurdering, hvilket til Exempel fik et karakteristisk Udtryk deri, at medens Laanene i København i første Regnskabsaar gennemsnitlig naaede til 59.₆ pCt. af Vurderingssummen, altsaa meget nær ved den lovbestemte Grænse 60 pCt., udlantes i samtlige øvrige Købstadejendomme gennemsnitlig kun indtil 49.₇ pCt.

og i samtlige Landejendomme kun til c. 51 pCt. af Vurderingssummen.

Ved Udgangen af Regnskabsaaret 1859—60 havde Udlaanet i disse 3 ældste Kreditforeninger naaet følgende Størrelser: Jydsk Landkreditforening havde 799 Laan med 5,395,100 Rdl. Hovedstol; Østifternes Kreditforening 3461 Laan med 11,751,850 Rdl. Hovedstol og Nørrejdsk Købstadkreditforening 1855 Laan med 5,450,050 Rdl. Hovedstol; tilsammen 6115 Laan med samlet Hovedstol 22,737,000 Rdl. eller 45,474,000 Kr. Forsaavidt var dette et meget tilfredsstillende Resultat, men det kunde jo ikke være andet, end at Pengekrisen af 1857 maatte øve sin Indflydelse ogsaa paa Kreditforeningerne; navnlig gik det haardt ud over den jydsk Købstadkreditforening, der i de foregaaende Aar havde ladet sig blænde af de stigende Ejendomspriser og derfor havde strakt sig altfor vidt med sine Udlaan, skønt disse dog stadigt blev ansat med mindre og mindre Beløb i Forhold til Vurderingssummerne, saa at de i de 6 Regnskabsaar 1854—60 gennemsnitligt udgjorde henholdsvis: 57.₈, 56.₄, 51.₆, 49.₂, 43.₂ og 41.₆ pCt. af Vurderingssummen. Allerede i Regnskabsaaret 1858—59 maatte denne Kreditforening overtage 21 Panter, Aaret efter 30, og det følgende Aar endogsaa 77. Følgen deraf var en naturlig Mistillid til Foreningens Status og Bestræbelse hos alle solide Interessenter for at udtræde af Foreningen. De ekstraordinære Indfrielsesteg derfor fra 19,450 Rdl. i 1857—58 til 117,050 Rdl. og 158,650 Rdl. i hvert af de følgende 2 Aar og til 1,326,000 Rdl. i det 3dje Aar 1860—61. Kreditforeningen standsede da sin Virksomhed med nye Udlaan og paa Ministeriets Foranstaltning blev dens Bo

overgivet til Skifteretten, hvorfra dets Behandling overgik til en af Ministeriet nedsat særlig Kommission.

Det skal strax her bemærkes, at Resultatet af denne Behandling er blevet det, at Obligationsejerne stadigt have faaet deres Renter; og forsaavidt de ikke have været saa ufornuftige eller have været nødt til at sælge deres Obligationer til den lave Kurs, hvortil de i den nærmeste Tid efter Katastrofen bleve noterede, have Obligationsejerne saaledes ikke lidt noget Tab, idet Obligationerne nu ere fuldkommen sikre.

De 2 andre før Krisen i 1857 oprettede Kreditforeninger led selvfølgelig ogsaa under dens Virkninger; ogsaa de maatte i de følgende Aar overtage ikke faa Panter, men de Foreningerne paadragne Tab have dog ingensinde været saa store, at de i nogen mærkelig Grad have kunnet svække deres Status. Med et Udlaan af over 6 Millioner Rdl. naaede Tabet i Jydsk Landkreditforening i disse Aar kun et Beløb af ialt mellem 80 og 90,000 Rdl. eller ikke $1\frac{1}{2}$ pCt.; og i Østifternes Kreditforening, hvor Udlaanet ialt var over 13 Millioner Rdl., naaede de samlede Tab ved den endelige Afvikling kun lidt over 50,000 Rdl., eller lidt over $\frac{1}{3}$ pCt. Naar henses til de ganske ekstraordinært vanskelige Forhold, der fremkaldtes ved Pengekrisen 1857, tør dette Resultat anses for overordentlig tilfredsstillende.

Værre gik det derimod en efter Krisen oprettet ny Kreditforening, hvis Udskejelser skulde faa en skæbnesvanger Betydning for hele Kreditforenings-Institutionens Udvikling her tillands.

Under 23. Februar 1859 stadfæstede nemlig Indenrigsministeriet Statutterne for »Hypotheklaaneforeningen

af Landejendomsbesiddere i Nørrejylland«. Ligesom denne Kreditforening havde valgt sig et fra de ældres saa afvigende Navn, saaledes var den ved Oprettelsen til Grund liggende Tanke ogsaa væsentligt afvigende. Medens de ældre Kreditforeninger vel ifølge Lov 20. Juni 1850 og 21. November 1851 skulde have anmeldt Interessenter til samlet Beløb af mindst $\frac{1}{2}$ Mill. Rdl., førend Statutterne kunde stadfæstes, men derefter vedblivende modtog Tilgang af nye Interessenter, saa at Laanebeløbet efterhaanden voxede, uden at der i Statutterne var tænkt paa nogen Begrænsning i saa Henseende, var Meningen med den nye efter Amtmand, Baron Brettons Initiativ dannede »Hypotheklaaneforening«, at den strax skulde være afsluttet, saa at den uden nogen som helst senere Tilgang kun skulde omfatte de Interessenter, der oprindeligt vare traadte sammen og mod solidarisk Ansvar samt Pant i alle deres Ejendomme, i Forening havde optaget et samlet Fælleslaan paa 3 Millioner Rdl., der fra 11. Juni 1859 at regne skulde forrentes og amortiseres ved en halvaarlig Annuitet af $2\frac{1}{2}$ pCt. Da Renten var 4 pCt. aarlig, vilde Laanet altsaa være helt tilbagebetalt i $40\frac{1}{2}$ Aar eller i 11. December Termin 1899. Foruden den nævnte Annuitet skulde der af Interessenterne betales 1 pro mille halvaarligt til Administration og Reservefond. Den halvaarlige Ydelse skulde derhos betales forud, medens Annuiteten af Fælleslaanet skulde betales halvaarsvis bagud, og den derved indvundne Rente skulde tilfalde Reservefondet. For Fælleslaanet skulde der udstedes sædvanlige Kasseobligationer, der paa sædvanlig Maade skulde amortiseres ved Udtrækning, ligesom det heller ikke var udelukket, at Interessenterne

extraordinært kunde afdrage eller helt indfrie deres Laan enten uden Varsel ved Indbetaling af Kasseobligationer eller med et længere forudgaaende Varsel ved kontant Betaling.

Det er klart, at den her korteligt udviklede for Hypotheklaanebanken til Grund liggende Tanke frembød store og væsentlige Fordele. De sammentrædende Interessenter, der ved deres fælles Kredit vilde optage et Fælleslaan, kunde forud nøje forvisse sig om Paalideligheden af den af deres Medinteressenter tilbudte Sikkerhed. Fælleslaanets Kurs maatte af samme Grund kunne blive særdeles gunstig og vilde være kendt af alle Interessenterne. Endelig maatte hele Administrationen kunne simplificeres saa betydeligt, at den næsten Intet kostede.

Desværre maa det tilføjes, at lige saa sund og god Tanken var, ligesaa usund og uheldig var den Maade, paa hvilken den førtes ud i Livet; og det maa næsten paa Forhaand have været givet, at Forsøget umuligt kunde lykkes paa den Maade, det blev iværksat. Dette er saa meget beklageligere, som den Modstand mod en sund og principrigtig Udvikling af Kreditforeningsinstitutionen, der et Par Aar senere atter fik Overtaget, derved vandt en tilsyneladende Berettigelse.

Der manglede 2 meget væsentlige Ting for en korrekt Gennemførelse af Forsøget: i Stedet for den sluttede Kreds af Interessenter for Laan til samlet Beløb 3 Millioner Rdl., indmeldtes nemlig kun 127 Interessenter for 822,200 Rdl., hvorefter fulgte, at der heller ikke kunde være Tale om Optagelse af det store Fælleslaan paa 3 Millioner Rdl. Med andre Ord, hele Tanken blev fuldstændigt opgivet i Realiteten; og idet den des-

uagtet formelt blev fastholdt, skabtes derved yderligere Vanskeligheder, eftersom ethvert nyt tiltrædende Medlem fingeredes at være indtraadt samtidigt med Foreningens Stiftelse, og derfor strax ved Indtrædelsen skulde betale Afdrag og Bidrag til Reservefond for hele den forløbne Tid fra 11. Juni 1859. Herved besværliggjordes Tilgangen, og denne indskrænkede sig da ogsaa i de følgende Aar til ialt 76,600 Rdl., saa at hele Foreningens Udlaansvirksomhed kun kom til at omfatte alt ialt 898,800 Rdl. i Stedet for 3 Millioner Rdl. Hovedfejlen ved det hele Foretagende var imidlertid den, at man ikke anvendte fornøden Kritik ved Optagelse af Interessenter, saa at Foreningen allerede det allerførste Aar maatte overtage 2 Panter, og i de følgende Aar endnu flere. Som Følge deraf maatte der allerede i 2det Regnskabsaar opkræves ekstraordinære Tilskud til Reservefondet af $\frac{1}{2}$ pCt. halvaarligt. Interessenterne søgte derfor saavidt muligt at frigøre sig for videre Ansvar ved at indfri hele deres Gæld, og den 30. Juni 1863 var der kun 84 Laan tilbage med samlet Beløb 408,200 Rdl. Hovedstol og Restgæld 388,719 Rdl. 3 Mk. 12 Sk., medens Obligationsgælden var 391,900 Rdl. og Regnskabet udviste en Underbalance af 8,950 Rdl. 4 Mk. 15 Sk. Situationen var altsaa meget uheldig, men tilsyneladende var den dog ingenlunde fortvivlet, saa meget mindre som Panternes Totalbehæftelse kun var lidt over 50 pCt. af Vurderingssummerne. Hvis blot disse havde været paalidelige, vilde Kreditforeningen endda kunne have afviklet sine Forhold paa naturlig Maade.

Endnu var der ved Statuter, konfirmerede den 20. Marts 1860, oprettet en 5te Kreditforening, nemlig af

Grundejere i Fyns Stift. Ligesom Østifternes Kreditforening omfattede den baade Købstad- og Landejendomme; men medens Østifternes Kreditforening i de forløbne 6 Aar i hele Fyns Stift kun havde været i Stand til at samle en Tilgang af 9 Laan med Hovedstol 27.200 Rdl., vandt den ny Kreditforening strax en Tilslutning i første Regnskabsaar af 94 Laan til samlet Hovedstol 598,200 Rdl.

Dette tør anses som et Bevis paa, hvor liden Grund der i 1851 var til at give de den Gang oprettede Kreditforeninger et Omraade, der i saa høj Grad overskred de Grænser, der saavel ifølge Ordlyden i Lov 20. Juni 1850, som navnlig ifølge de forudgaaende Forhandlinger burde været tilladt. Den store Tilgang til den ny Kreditforening med det begrænsede Omraade synes nemlig at stadfæste Rigtigheden af Ordførerens (Bankdirektør Davids) Opfattelse.

Ogsaa denne ny Kreditforening forsøgte Indførelse af et nyt Princip, nemlig Serie-Inddelingen. Ifølge Statuternes § 30 skulde nemlig de af Foreningen udstedte Obligationer med Hensyn til deres Amortisation inddeles i Serier, hver paa 1 Million Rdl. (2 Millioner Kroner); derimod skulde samtlige til Foreningen pantsatte Ejendomme hæfte solidarisk for alle Seriers Obligationer, og alle Serier have et fælles Reserve- og Administrationsfond.

Denne Serie-Inddeling har altsaa kun Hensyn til Kasseobligationernes Amortisation og sigtede til at imødegaa Obligationsejernes Utilfredshed med, at den stadigt fortsatte Udstedelse af ny Obligationer væsentligt forringede deres Udsigt til ved Udtrækning at faa Obligationens paalydende Kapital udbetalt. Serie-

Inddelingen tilsigtede altsaa en Fordel for Obligations-ejerne og derved en højere Obligations-Kurs, men den var uden Indflydelse paa Medlemmernes indbyrdes solidariske Ansvar, der omfattede alle Serier uden nogen Begrænsning.

Denne af Fyns Stifts Kreditforening indførte Serie-Inddeling havde saaledes ikke nogen principielt indgribende Betydning paa Medlemmernes Forhold eller paa Kreditforeningens Enhed. Anderledes forholdt det sig derimod med en af Jydsk Land-Kreditforening ønsket Serie-Inddeling, hvorefter de forskellige Serier i i Virkeligheden skulde være selvstændige af hinanden økonomisk uafhængige Kreditforeninger, idet Medlemmernes indbyrdes solidariske Ansvar skulde begrænses indenfor hver Serie og kun skulde have Hensyn til de af hver Serie selvstændigt udstedte Kasseobligationer. Seriernes indbyrdes økonomiske Uafhængighed vilde være saa ubetinget, at endog i samme Kreditforening den ene Serie kunde opsamle et stort Reservefond, medens den anden var bundløs insolvent, uden at hin havde nogen Forpligtelse til at hjælpe denne. Desuagtet skulde Bestyrelse og Generalforsamling være fælles, saa at den ene Series Medlemmer skulde have det i sin Magt at tage gennemgribende og afgørende Beslutninger i den anden Series dem aldeles uvedkommende Anliggende. At Indenrigsministeriet nærrede Betænkeligheder ved en saadan Serie-Inddeling, er let forklarligt, men mærkeligt nok var Betænkeligheden af rent formel Natur og angik kun det Spørgsmaal, om Lov 20. Juni 1850 indeholdt tilstrækkelig Bemyndigelse for Ministeriet til at stadfæste de dertil sigtende Statutbestemmelser, derimod synes man aldeles ikke at have

faaet Øje for de reelle Betæneligheder, som en saadan Serie-Inddeling burde have fremkaldt.

Da det altsaa kun var den rent formelle Bemyndigelse, Ministeriet ønskede tilvejebragt, saa forelagde Fabrikejer M. P. Bruun, Meddirektør i Jydske Land-Kreditforening, den 25. Oktober 1860 i Landstinget Forslag til Tillæg til Lov af 20. Juni 1850, sigtende til at give Ministeren saadan Bemyndigelse. Dette Lovforslag blev Genstand for en saa mærkelig Forhandling, at der næppe i hele Rigsdagstidende vil kunne findes et Sidestykke.

Ved 1. Behandling anbefalede Forslagsstilleren sit Forslag, og da han udtrykkeligt udtalte, at han antog, at Ministeren ikke vilde modsætte sig dets Vedtagelse, var dermed 1. Behandling sluttet og Overgang til 2. Behandling vedtoges enstemmigt. — Til 2. Behandling havde en Landstingsmand stillet nogle lidet betydende Ændringsforslag, der blev anbefalet af ham og imødegaaet af Indenrigsministeren (Monrad); men derefter bragte denne et helt andet Forhold under Omtale, idet han udtrykkeligt udbad sig Formandens Tilladelse hertil, »uagtet det ikke direkte vedrører denne Sag«.

Ministeren meddelte nemlig, at Kreditforeningen af jydske Købstadgrundejere havde overtaget 49 Panter med en samlet Hovedstol af 191,400 Rdl. Regeringen havde derfor forlangt, at der paa de paagældende Panteobligationer skulde finde saa store Afbetalinger Sted, at Ejendommene efter ny afholdt Taxation afgav betryggende Sikkerhed, og havde forlangt fornødne Bestemmelser i den Henseende optagne i Foreningens Statuter. Imidlertid havde Foreningens Generalforsamling vægret sig ved at efterkomme Ministeriets Paalæg, og Ministeren

ønskede derfor »at træde i Overvejelse med den lovgivende Magt« om, hvad der derefter burde gøres. Idet han udtalte, at han havde troet, »at dette lille Lovforslag vilde være gaaet igennem Rigsdagen saa at sige uden videre Bemærkninger«, henstillede han dog, at det blev henvist til et Udvalg til Drøftelse af dette, Lovforslaget i og for sig aldeles uvedkommende, Spørgsmaal, og skønt det urimelige i en saadan Behandling af et Lovforslag blev stærkt fremhævet, navnlig af Madvig, blev 2. Behandling dog standset og Sagen henvist til et Udvalg, for at Ministeren med dette kunde drøfte det af ham rejste Spørgsmaal. Dette Udvalg afgav den 10. December næstefter sin Betænkning, der mærkeligt nok ikke med et eneste Ord berørte det Spørgsmaal, der havde givet Anledning til dets Nedsættelse. Med Hensyn til selve Lovforslaget fremsatte Udvalget kun nogle lidet væsentlige Ændringsforslag, derimod fremsatte det paa Indenrigsministerens Foranledning et Forslag gaaende ud paa, at de Begunstigelser, som Lov 20. Juni 1850 bemyndigede Indenrigsministeren til at meddele, herefter kun skulde kunne meddeles ved Lov; med andre Ord — som det ogsaa under de senere Forhandlinger blev fremhævet — Lov 20. Juni 1850 skulde helt ophæves og der skulde sættes en Bom for Oprettelsen af nye Kreditforeninger. Dette mærkelige Forslag motiverede Udvalget paa følgende Maade: »Da nemlig de i Henhold til Lov 20. Juni 1850 alt oprettede Foreninger fremdeles ville staa aabne for alle Grundejere, som maatte søge Laan, synes der ikke at kunne være Trang til Forøgelse af deres Antal, og hvor Ønsket derom maatte opstaa, turde det derfor nærmest være fremkaldt af en Bestræbelse efter at erholde større Laan,

end de nuværende Foreninger ville indrømme. Men en saadan Bestræbelse bør formentlig ikke opmuntres, da det ikke blot i Almindelighed er lidet ønskeligt, at Pengemarkedet fyldes med et større Antal af saadanne Effekter, end den dertil disponible Kapitalformue kan bære, men derhos er af største Vigtighed for den offentlige Kredit, at de Erfaringer, som de bestaaende Foreninger med en prøvet Organisation have haft Lejlighed til at gøre, komme til at bære Frugter med Hensyn til Værdiansættelserne og Forvaltningen af alle herhen hørende Omsætninger«. Naar det bemærkes, at den samme Aar oprettede Kreditforening for Fyns Stift netop havde leveret et praktisk Bevis for, at der var Trang til en Tilbagevenden til det ene rigtige Princip, nemlig Oprettelse af Kreditforeninger med et mere begrænset Omraade, saa maa det i høj Grad undre, at Udvalget ikke har kunnet faa Øje for andre Motiver til Oprettelse af nye Kreditforeninger end det ene i Betænkningen fremhævede, saa meget mere som Erfaringerne fra den Kreditforening, paa hvilken Udvalgets Opmærksomhed jo særligt maa have været henvendt, nemlig Jydske Købstadkreditforening, netop i høj Grad burde have godtgjort, at den af de ældre Kreditforeningers store Omraade flydende Mangel paa direkte Kontrol og Tilsyn med Panterne ikke var uden store Betænkeligheder, saa at der altsaa netop var største Anledning til at begunstige Oprettelsen af flere nye Kreditforeninger med mere begrænsede Omraader. Naar Forslaget dernæst begrundedes derved, at de eksisterende Kreditforeninger stode aabne for alle Grundejere, saa beroede ogsaa dette paa en Misforstaaelse, afset fra at den ene af de eksisterende Kreditforeninger var lukket.

Der var nemlig to Arter af Grundejendomme, for hvilke de eksisterende Kreditforeninger ikke stod aabne: 1) de smaa Ejendomme og 2) de industrielle Ejendomme. Ikke blot fastsatte alle Kreditforeninger det mindste Laan, der kunde gives, til 300 Rdl. (Jydske Landkreditforening og Hypothekforeningen endog 600 Rdl.), hvorved statutmæssigt alle Ejendomme til en Værdi af under 500 Rdl. (eller 1000 Rdl.) vare absolut udelukkede; men faktisk gik Udelukkelsen endog ikke lidet videre. Og hvad industrielle Ejendomme angaar, da vare de vel ikke statutmæssigt absolut udelukkede fra Laan; men faktisk var de det, eftersom Laan i saadanne Ejendomme bør være undergivet væsentligt andre Regler end Laan i Ejendomme, hvis Værdi beror paa deres Anvendelse til almindeligt Landbrug eller til almindeligt Udleje; de bestaaende Kreditforeninger vare derfor meget utilbøjelige til at laane i saadanne Ejendomme, hvorfor der ogsaa flere Gange (første Gang i 1853) var gjort Forsøg paa Oprettelse af en særlig Kreditforening for Fabriker.

Var saaledes Udvalgets Begrundelse af sit Forslag om at standse al videre Udvikling af Kreditforenings-Institutionen kun lidet fyldestgørende, saa var den Begrundelse, Forslaget herom fik under Landstingets Forhandling, ingenlunde af bedre Beskaffenhed, hvad da særligt bliver fremtrædende, naar den ses i Belysning af Nutidens Erfaringer.*)

*) Man kan saaledes ikke let tilbageholde et Smil, naar man som en Hoved-Indvending mod Oprettelse af flere Kreditforeninger og ligeledes mod Serie-Inddelingen ser anført den Forlegenhed, hvori en Landmand derved vilde komme, naar han, der ikke kan være inde i Lovsforhold, vilde anlægge

Indenrigsministerens Motivering af det af ham foranledigede Forslag var dog endnu mindre slaaende. Han anbefalede Forslaget ved, at Kreditforeningerne nu formentlig vare ude over Barneaarene, og dernæst ved at udtale en Beklagelse over, at han for 2 Dage siden havde været nødsaget til at approbere Statutterne for en ny Kreditforening, hvorfor han vilde glæde sig, »dersom det bliver sidste Gang, at jeg kommer til at underskrive en saadan Forenings Statuter, naar slige Foreninger i Fremtiden kun blive oprettede i Henhold til omhyggelige og nøjagtige Undersøgelser om dette Forhold og alle de store Konsekvenser, det maatte føre med sig^{*)}. Og ved 3. Behandling tilføjede han yderligere: at han var »overbevist om, at det er skadeligt for alle vore økonomiske Forhold, at man opretter den ene lille Kreditforening efter den anden . . . Det er nødvendigt, at den lovgivende Magt tager hele dette Spørgsmaal under alvorlig Overvejelse, under hvilke Betingelser man vil tilstede, at disse Instituter danne sig . . . Derved vil det, naar der opstaar Spørgsmaal om en ny Kreditforening, ikke behøve gaa i Hui og Hast, men den lovgivende Magt tager Spørgsmaalet om Betingelserne for dens Oprettelse under Overvejelse«. Det kan jo ikke nægtes, at naar Indenrigsministeren opfattede Lov 20.

sine Penge i Kreditforeningsobligationer, og da ikke vidste, hvilke han skulde foretrække.

- *) Det skal, for at undgaa Misforstaaelse, strax her fremhæves, at Ministeren under de senere Forhandlinger udtalte sig meget anerkendende om den ny Kreditforenings (Vest- og Sønderjydske Kreditforenings) Statuter. Hans Beklagelse havde altsaa ikke Hensyn til Mangler i saa Henseende, men kun til Nødvendigheden af en forceret Forretningsgang, idet Kreditforeningens Virksomhed agtedes optaget allerede i December Termin 1860.

Juni 1850 paa den Maade, at han var forpligtet til »i Huj og Hast« at stadfæste nye Kreditforeningers Statuter, selv om disse i den ene eller den anden Retning ikke skønnedes tilstrækkeligt betryggende, saa var det paatrængende nødvendigt at tydeliggøre, at den »Bemyndigelse«, som Loven gav Indenrigsministeren, kun var en Bemyndigelse til at handle, hvor det skønnedes stemmende med Lovens Hensigt og Mening, men ikke et Paalæg om »i Huj og Hast« uden Ret eller Adgang til fornødent Skøn og Kritik at meddele de i Loven angivne Begunstigelser. Men selv om der kunde have været Grund til at fjerne en saadan urimelig Misforstaaelse af Lov 20. Juni 1850, indeholdt dette dog langtfra nogen fyldestgørende Grund til helt at tilbagekalde den ved hin Lov givne Frihed til under Indenrigsministeriets Sanktion at oprette Kreditforeninger hvor og naar der maatte være Trang dertil.

Først under de senere Forhandlinger fremkom et nyt Motiv, nemlig Hensynet til den sig mere og mere udviklende Katastrofe i Nørrejdsk Købstadkreditforening; og det blev mere og mere klart, at Betydningen af det alle Interessenter paahvilende solidariske Ansvar blev aldeles illusorisk, naar det kunde tillades de solide Interessenter ved Indfrielse af deres Laan at udtræde af Foreningen og derved unddrage sig al Lod og Del i Foreningens Gæld. Paa den anden Side vilde det være betænkeligt helt at umuliggøre Kreditforenings-Interessenternes Udtrædelse. Hverken Lov 20. Juni 1850 eller de i Henhold til samme af Indenrigsministeriet stadfæstede Statuter for de allerede oprettede Kreditforeninger indeholdt tilfredsstillende Bestemmelser med Hensyn til dette Spørgsmaal, hvor det gjaldt om nøje

at afveje de udtrædende Kreditforenings-Medlemmers Tarv overfor paa den anden Side Obligationsejernes og de i Kreditforeningen tilbageblivende Medlemmers Tarv. Efter vidtløftige Forhandlinger enedes man da ogsaa om det Forslag, at udtrædende Medlemmers solidariske Medansvar først bortfalder efter Godkendelsen af Regnskabet for Udtrædelsesaaret. Men hvor utilfredsstillende end denne Bestemmelse er, kunde hele dette Spørgsmaal dog i ingen Henseende afgive noget rimeligt Motiv for at vanskeliggøre Oprettelsen af nye Kreditforeninger.

Skønt der saaledes ikke blev fremført et eneste Argument blot af nogen Vægt og Betydning for dette for Kreditforenings-Institutionens videre Udvikling saa hæmmende Forslag, antog dette dog under Forhandlingerne mere og mere Karakteren af Lovforslagets egentlige Hovedformaal, og mærkeligt nok rejste der sig ikke en eneste Stemme imod det, navnlig heller ikke fra de Mænd, der i 1850 og tidligere saa energisk og ihærdigt havde kæmpet for Frihed til Oprettelse af Kreditforeninger, og den Gang havde imødegaaet den Tanke, at hver enkelt Kreditforening skulde hjemles ved særlig Lov.

Formentlig maa den egentlige Forklaring af det Resultat, man saaledes kom til, søges i den Opfattelse, som et Par Gange uimodsagt udtaltes under Forhandlingerne, at Trangen til Kreditforeningslaan allerede i det væsentlige var tilfredsstillet, saa at der ikke mere kunde forventes nogen større Tilgang til Kreditforeningerne; de ny oprettede altsaa vilde blive smaa og kun faa liden Tilslutning. Det samlede Udlaan af de eksisterende Kreditforeninger var den Gang knapt saa stort som et enkelt Aars Udlaan nu til Dags. Ogsaa

denne Betragtning var altsaa i høj Grad kortsynet og naiv.

Lovforslaget blev saaledes vedtaget af begge Rigsdagens Afdelinger og stadfæstedes den 19. Februar 1861 af Kongen. Hermed var første Afsnit af de danske Kreditforeningers Historie afsluttet.

Som allerede anført gik Lov 20. Juni 1850 ud paa at aabne Grundejerne Adgang til at oprette Kreditforeninger for derved gennem den fælles Kredit, støttet paa det indbyrdes solidariske Ansvar, at skaffe sig Laan i deres Ejendomme paa billigere Vilkaar end det kunde antages de enkelte muligt at skaffe sig ved egen Hjælp. I dette Øjemed blev Indenrigsministeren bemyndiget til at tilstaa de af Grundejerne selv oprettede Kreditforeninger visse bestemte Begunstigelser, under Betingelse af at Foreningerne fyldestgjorde visse i Loven stillede Fordringer til deres Indretning.

De nævnte Begunstigelser gik ud paa, at 1) de af Kreditforeningerne udstedte Gældsforskrivninger (Kasseobligationer) kunde udfærdiges og transporteres uden Brug af Stempelpapir og derfor ogsaa kunde udstedes og transporteres til Ihændehaveren. 2) en hurtigere Retsforfølgning til Inddrivelse af Interessenternes Gæld til Foreningen. 3) Nedsættelse af Postgebyrer. 4) Ret til at tage højere Rente end 4 pCt. Og endelig 5) at Bestyrere af Umyndiges og offentlige Stiftelsers Midler bemyndiges til at anbringe disse i de af Kreditforeningerne udstedte Kasseobligationer.

De Fordringer, Loven stillede til Kreditforeningerne som Betingelse for Opnaaelse af disse Begunstigelser, vare, at 1) der ikke i nogen Ejendom maa gives Laan ud over $\frac{3}{5}$ af dens Vurderingssum, 2) at der til ingen

Tid maa være udstedt Kasseobligationer for større Beløb end Interessenternes Gæld til Foreningen udgør, 3) at alle Interessenter skulle hæfte solidarisk for Foreningens Gæld med de til den pantsatte Ejendomme. 4) at Kasseobligationerne ikke maa udfærdiges for mindre Beløb end 50 Rdl. (100 Kr.) og skulle være rentebærende. 5) at Laanene skulle amortiseres. Endelig 6) skulle Kreditforeningerne offentliggøre deres Aarsregnskaber samt være undergivet Indenrigsministeriets Kontrol ved kvartalsvis Indsendelse af Regnskabs-Extrakter og ved at Statutforandringer kun kunne vedtages med Indenrigsministeriets Sanktion.

For Oprettelse af en Kreditforening stillede Lov 20. Juni 1850 derhos den Betingelse, at der mindst skulde være anmeldt Interessenter for Laan til Beløb 1 Million Rdl. (nedsat ved Lov 21. November 1851 til $\frac{1}{2}$ Million Rdl.) mod Pant i Ejendomme »beliggende indenfor en saadan Omkreds, at den fornødne Kontrol og det behørig Tilsyn med Panterne uden stor Besvær kan føres af Bestyrelsen«.

Paa Grundlag af disse Bestemmelser var der i Aarene 1851—60 oprettet 6 Kreditforeninger, nemlig: den 1. December 1851 »Kreditforeningen af Landejendomsbesiddere i Nørrejylland«; den 6. December 1851 »Kreditforeningen af Grundejere i Sjællands Stift«, der ved Statuttillæg af 14. August 1852 og 5. December 1854 efterhaanden blev udvidet til at omfatte alle Østifterne; den 19. November 1852 »Kreditforeningen af Købstadgrundejere i Nørrejylland«; den 23. Februar 1859 »Hypotheklaaneforeningen af Landejendomsbesiddere i Nørrejylland«; den 20. Marts 1860 »Kreditforeningen af Grundejere i Fyns Stift«; og den 15.

December 1860 »Den vest- og sønderjydske Kreditforening«. Det vil ses, at efterat der meget snart efter Lov 20. Juni 1850 blev oprettet 3 Kreditforeninger omfattende det hele Land, hengik der længere Tid, førend Trangen til flere Kreditforeninger gav sig et praktisk Udslag, medens der da ogsaa i Løbet af 2 Aar blev oprettet 3 ny Kreditforeninger; saa at det er rimeligt og sandsynligt, at nu da Læreaarene var overstaaet og Befolkningen havde lært at sætte Pris paa Kreditforeningsinstitutionens store Goder, vilde den saaledes fremtraadte Trang til flere Kreditforeninger have affødt endnu flere praktiske Resultater, hvis man ikke netop ved Lov 19. Februar 1861 pludseligt havde standset denne Udvikling.

Dette var saa meget beklageligere, som dermed ogsaa enhver Udvikling og Reform i Kreditforeningernes Princip og Virkemaade ifølge Forholdets Natur blev standset, medens en fortsat, tidssvarende Udvikling vilde have tilvejebragt betydningsfulde Lettelser for hele vort Kreditvæsen.

Kreditforeningernes ejendommelige Beskaffenhed i Modsætning t. Ex. til Aktie-Laankasser eller Banker medfører nemlig — hvad Erfaringen ogsaa har stadfæstet — at man ikke kan vente nogen væsentlig eller principiel Udvikling af Institutionen undtagen netop ved nyoprettede Kreditforeningers Bestræbelser efter endnu fyldigere og bedre at imødekomme Laantagernes (Interessenternes) Tarv, end dette sker i de ældre alt eksisterende Kreditforeninger.

Naar en Kreditforening har naaet en saadan Størrelse, at paa den ene Side dens Kredit er tilstrækkeligt sikret ved Medlemmernes solidariske Ansvar og det op-

sparede Reservefond, og paa den anden Side Administrationsudgifterne (der jo forholdsvis ere mindre, jo større Udlaanet er) ikke overstige en passende Kvotadel af Medlemmernes Bidrag, saa er det uden stor Interesse og Betydning for Foreningens Medlemmer, om den vedblivende voxer ved yderligere Tilgang af nye Medlemmer i nogen større Udstrækning, eller om Tilgangen kun bliver forholdsvis ringe. Derimod er det af den største Interesse og Betydning for Medlemmerne, at der ikke paaføres Foreningen nogensomhelst Risiko. Bestyrelsen (Direktion, Repræsentantskab og Generalforsamling) har derfor først og fornemmeligt den Opgave at værne de ældre Medlemmers Interesse mod Risiko fra nyindtrædende Medlemmers Side; der vil derfor vise sig en naturlig Tendens til større og større Forsigtighed og Tilbageholdenhed ved nye Udlaan. Exempelvis skal anføres, at medens Totalbehæftelsen (Laan og forud prioriterede Behæftelser) af de nye Laan i Østifternes Kreditforening i de første Aar gennemsnitlig udgjorde 52—53 pCt. af Vurderingssummerne, udgør den i de senere Aar kun ca. 44 pCt. I Fyns Stifts Kreditforening er Forholdet henholdsvis c. 53 og c. 45 pCt.; i vest- og sønderjydske Kreditforening c. 50 og 45; i Ny jyske Købstad-Kreditforening 53—54 og 41—42 pCt. Ganske vist kunde Grunden hertil ogsaa være den, at Vurderingsforretningerne bleve mere og mere upaalidelige; men det vil dog næppe være rigtigt, ligesom det da ogsaa vilde være ganske urimeligt og kun tale lidet til Gunst for den Maade, hvorpaa de gamle Kreditforeninger ledes, om man vilde antage saadant. Tværtimod maa man vel dog tro, at den store Erfaring og Rutine maatte medføre forøget Paalidelighed, og

naar Laanene desuagtet stadigt blive forholdsvis mindre og mindre, maa Grunden hertil altsaa være den ovenfor paa pegede.

Allerede denne naturlige Tendens hos Kreditforeningerne til efterhaanden at give mindre og mindre Laan, vilde jo med Føje fremkalde Trang til Oprettelse af nye Kreditforeninger; men af større Betydning i saa Henseende er den Omstændighed, at de gamle Kreditforeninger savne fornøden Impuls til Indførelse af virkelige Reformer, principielle Forbedringer i selve Institutionen. Da Bestyrelsens Opgave nemlig væsentligt og fremfor alt er den at varetage de ældre Medlemmers Tarv, og da gennemgribende Reformer ikke kunne komme dem tilgode i alt Fald ikke direkte, saa har den kun ringe eller ingen Grund til at tage Initiativet til saadanne »Nouveauteter«. De ældre Medlemmers Forhold er nemlig en Gang for alle reguleret og bestemt ved de Vilkaar, paa hvilke de ere indtraadte i Foreningen, saaledes som de ere udtrykte i de udstedte Panteobligationer. Herimod kan ikke anføres den i Kreditforeningerne i Fjor stedfundne Konvertering, thi denne var ikke en Reform, men kun en Benyttelse af Konjunkturerne til en Rentereduktion. Egentlige Reformer vilde derimod kun kunne komme de ældre Medlemmer tilgode derved, at de udtraadte af den ældre afsluttede Serie og atter indtraadte i den ny løbende Serie, i hvilken saadanne Reformer vare indførte; men i alt Fald indtil for et Aarstid siden var man i de gamle Kreditforeninger ikke meget tilbøjelig til at lette Medlemmerne en saadan Overgang fra en ældre, sluttet Serie til den løbende Serie.

Det er da ogsaa ret betegnende, hvor overordentlig

smaa de Forbedringer og Forandringer ere, som i Aarenes Løb ere indførte i de bestaaende Kreditforeninger. En ret naturlig Følge af denne Stagnation er det da ogsaa, at selv de ny oprettede Kreditforeninger kun med stor Varsomhed have dristet sig til eller have faaet Tilladelse til at indføre nye Principer; det er, som om man havde levet sig ind i den Tro, at Kreditforenings-Institutionen ligesom Pallas-Athene strax var sprunget fuldt rustet og udviklet ud af Faderens (Lektor Bergsøes) Hoved og derfor ikke trængte til nogen Forbedring eller noget Fremskridt, medens Udvikling og Fremskridt her som overalt burde være det sande og eneste sunde Grundlag for Liv og Virksomhed.

Efter at Lov 19. Februar 1861 saa brat havde standset de i 1859—60 fremtraadte Bestræbelser for Oprettelse af ny Kreditforeninger, hengik der selvfølgelig nogen Tid, førend den tilstedeværende Trang naaede frem til et praktisk Resultat. Den første ved særlig Lov oprettede Kreditforening var nemlig »Kreditkassen for Landejendomme i Østifterne«, hvis Statuter blev stadfæstede af Indenrigsministeren den 12. Juni 1866 ifølge Lov 9. Februar s. A. Denne Kreditforening tog med fuld Føje Sigte paa en af de principielle Ukorrektheder, der klæbede ved de ældre Kreditforeninger; nemlig den, at der ikke gjordes nogensomhelst Forskel om et Medlem søgte og fik fuldt statutmæssigt Laan indtil $\frac{3}{5}$ af Pantets Vurderingssum eller kun fik et forholdsvis langt mindre Laan; skønt det er klart, at jo mindre Laanet er i Forhold til den givne Pante-

sikkerhed, desto mindre Risiko paafører det Foreningen, saa at det bør have lempeligere Vilkaar end de forholdsvis større Laan, der medføre forholdsvis større Risiko for Foreningen. Ifølge § 13 i den nye Kreditforenings Statuter deltes nemlig Laanene i 2 Klasser, saaledes at den Del af ethvert Laan, der ikke oversteg $\frac{3}{10}$ af Pantets Vurderingssum, benævnedes »1. Klasses Gæld«, og den Del af Laanene, der oversteg hin Grænse, kaldtes »2. Klasses Gæld«. Af 1. Klasses Gæld betaltes en halvaarlig Ydelse af $2\frac{1}{4}$ pCt., hvoraf $\frac{1}{8}$ pCt. tilfaldt Reserve- og Administrationsfondet, Resten var Rente og Amortisation; af 2. Klasses Gæld svaredes halvaarligt $2\frac{3}{4}$ pCt., hvoraf ligeledes $\frac{1}{8}$ pCt. tilfaldt Reserve- og Administrationsfondet, medens Resten var Rente og Amortisation.

Det nødvendige Lovforslag om Oprettelsen af denne Kreditforening blev den 8. December 1865 indbragt i Folketinget af 7 Folketingsmænd. Det henvistes til et Udvalg, der efter 8 Dages Arbejde afgav sin Betænkning. Med Undtagelse af en fynsk Folketingsmand, der ikke ønskede nogen Konkurrence med de bestaaende Kreditforeninger, anbefalede den nye Kreditforening af hele Udvalget, hvis Ordfører (Statsrevisor Gad) udtalte, at da Udviklingen nu var den, at der var mere og mere Trang til Laan igennem Kreditforeninger, fandt man det naturligt, at »Kreditforeninger oprettedes efter Folks eget Ønske, eftersom der er større eller mindre Forskelligheder i Henseende til de Laans Beskaffenhed, som Kreditforeninger overhovedet indlade sig paa«. Udvalget formente derfor, at der ikke kunde være Anledning til at lægge nogen Hindring i Vejen for, at Enhver efter sin Anskuelse kan søge derhen, hvor han helst

maatte ønske. Her er skarpt og korrekt pointeret Kreditforeningernes rent private Karakter, der medfører, at Borgernes Frihed til at slutte sig sammen i saadanne Foreninger kun bør begrænses, hvor Almenvellet kræver det; men navnlig ikke af Hensyn til de ældre bestaaende Kreditforeninger.

Endnu kraftigere udtrykte Tscherning den samme Tanke, idet han udtalte, at Spørgsmaalet om vi have Kreditforeninger nok, »vedkommer os (o: Rigsdagen) ikke mere end en Undersøgelse om, om vi her i Byen have Skræddere nok«.

Det samme blev endelig paa en anden Maade gjort gældende under Forhandlingen af D. B. Adler, der tillige fremdrog en anden Betragtning, hvis Rigtighed et nærmere Kendskab til Kreditforeningerne nødvendigvis maa stadfæste, nemlig at Konkurrencen mellem Kreditforeningerne vil tvinge dem til at »give større Betryggelse for deres Kreditorer, give bedre Garanti for deres Papirer. Konkurrencen vil saaledes faa akkurat den modsatte Virkning af den som befrygtes. Det Institut, der viser, at det gaar varsomst tilværks, faar snarest de solideste Debitorer og finder villigst Kreditorer, og saa tvinges andre Foreninger til at optage lignende Forbedringer. Konkurrencen vil føre til større Betryggelse for Papirerne i Stedet for — som paastaaet — til større Lethed med Hensyn til at tilstaa Laan«.

Men idet man saaledes anerkendte Kreditforeningernes rent private Karakter og afviste Fordringen om at beskytte de allerede existrende mod Konkurrence af nye, paa korrekte Principer begrundede, undgik man dog ikke ganske ved Loven at fastslaa Bestemmelser,

der kun burde have haft deres Plads i Statutterne, saa at de kunde rettes og modificeres med Indenrigsministerens Sanktion, naar Erfaringen viste det tilraadeligt. Herved sigtes ikke til Bestemmelser om et mere effektivt Tilsyn fra Indenrigsministeriets Side eller dettes større Myndighed til at gribe ind, hvor Obligationsejernes Interesse maatte skønnes at kræve det; men til at det ved Loven blev fastsat, hvorledes Medlemmernes Bidrag til Reserve- og Administrationsfonden skulde beregnes, og til de i Loven efter Tschernings Forslag optagne Regler om, hvorledes der skulde forholdes overfor eventuelt overtagne Panter; tilmed da disse Regler ere saa uheldige, at de under ordinære Forhold ere uden al Betydning, og under ekstraordinære Forhold ikke ville kunne undgaa at volde Tab og store Bryderier, i den Grad at endog selve Forslagsstilleren maatte tilraade i saa Fald at suspendere de af ham foreslaaede Regler. Men da dette kun vil kunne ske ved Lov (eventuelt en provisorisk Lov) vil paagældende Kreditforenings Kredit blive i høj Grad rystet ved under i og for sig vanskelige Forhold at blive Genstand for en saa ekstraordinær Foranstaltning. Desværre er denne Bestemmelse genoptaget i de senere Kreditforenings-Love, uden at det hidtil er lykkedes at fjærne den, undtagen i Loven om de af Staten garanterede Husmands-Kreditforeninger.

Det var jo første Gang, Rigsdagen efter Lov 19. Februar 1861 forhandlede om en ved særlig Lov oprettet Kreditforening; det var derhos naturligt, at forskellige Spørgsmaal bleve fremdragne og undersøgte, desuagtet blev Rigsdagsforhandlingen dog fremmet saa hurtigt, at Loven blev sanktioneret af Kongen den 9.

Februar 1866, det er 2 Maaneder efter Indbringelsen af det private Lovforslag. — Statutterne for den nye Kreditforening, nemlig: »Kreditkassen for Landejendomme i Østifterne« blev derefter stadfæstet af Indenrigsministeriet den 12. Juni 1866. Men skønt der allerede før Lovforslagets Indbringelse var tegnet Laan til Beløb over 1 Million Rdl. (2 Mill. Kroner), blev der dog i hele det første Regnskabsaar kun udbetalt Laan til Beløb 399,800 Rdl., og det andet Regnskabsaar endte med en Hovedstol af kun 516,600 Rdl.

Som foran omtalt havde »Nørrejdsk Købstad-Kreditforening« i Aaret 1850 set sig nødsaget til at standse sin Virksomhed, hvorefter dens Bo var overgivet til Skiftebehandling. Det var derfor naturligt, at der meget snart opstod Ønske blandt Købstadgrundejerne i Jylland om paany at blive delagtige i de med Kreditforeningslaan forbundne Fordele og den Befæstelse af deres Ejendommers Kredit, som en solid og vel bestyret Kreditforening kunde medføre; og efterhaanden som de 2 andre ældre Kreditforeninger overstod Rystelserne fra Pengekrisen 1857 og efter den Udvikling, de nydannede Kreditforeninger bragte, maatte dette Ønske blive stærkere. Den ældre jydske Købstad-Kreditforenings Kalamitet maatte imidlertid lægge forøgede Vanskeligheder i Vejen for Oprettelsen af en ny, idet der ingen Udsigt var til at finde Afsætning for dennes Obligationer til en rimelig Kurs, naar der ikke kunde bydes fuld Garanti for deres Soliditet. Der gjordes da Forsøg paa at tilvejebringe saadan Garanti udenfor selve Kreditforeningen, navnlig ved en Kommune-Garanti; men disse Bestræbelser førte ikke til noget. — De forskellige Kommunalbestyrelser vare dog ingenlunde blinde

for den store Betydning, det maatte have for Kommunernes Trivsel, at deres Grundejendommers Kredit blev hævet ud over den Mistillid, der var vakt mod dem, og de stillede sig derfor i Spidsen for de til Sagens Ordning sigtende Bestræbelser. Man indgik derefter til Indenrigsministeriet med Andragende om, at dette vilde foranledige tilvejebragt den ifølge Lov 19. Februar 1861 § 3 nødvendige Lovhjemmel til Oprettelse af en ny Kreditforening for de jyske Købstæder. De særlige Garantier, der skulde hidføre et forønsket Resultat, vare: 1) at Foreningen først skulde træde i Virksomhed, naar der ikke blot var tegnet, men ogsaa antaget Laan til Beløb 1 Million Rdl. (2 Mill. Kroner), 2) at Serie-Inddeling skulde være udelukket, 3) strenge Bestemmelser for Vurderingerne, der for de første Laans Vedkommende, nemlig indtil 1 Million Rdl., tillige skulde undergives vedkommende Kommunalbestyrelses Bedømmelse, 4) at der hurtigt skulde søges dannet et stærkt Reservefond, nemlig ved et kontant Indskud af 5 pCt. af hvert nyt Laan samt Bidrag af $\frac{1}{24}$ pCt. halvaarligt og (indtil Laanenes Hovedstol var naaet 3 Millioner Rdl.) et Tillægssbidrag af $\frac{1}{8}$ pCt. halvaarligt af Laanenes Hovedstol. Ogsaa for Bevarelsen af dette Reservefond foreskrev man strengere Bestemmelser, idet der allerede skulde opkræves ekstraordinære Bidrag, naar Reservefondet sank under 4 pCt. af Obligationsgælden. Endelig skulde Kommunalbestyrelserne deltage i den første Udnævnelse af Bestyrelsen, og der skulde aabnes Obligationsejerne en vis Adgang med Stemmeret til Foreningens Generalforsamling. De i Lov 9. Februar 1866 indeholdte Betingelser gentages derhos i dette Lovforslag.

I Erkendelse af den tilstedeværende uafviselige Trang efterkom Indenrigsministeriet den saaledes fremsatte Anmodning og fremlagde den 17. Februar 1868 det paagældende Lovforslag i Landstinget. Under Forslagets første Behandling udtaltes det saa godt som fra alle Sider, at de stillede Fordringer vare for strenge; navnlig fandt man Tilskudene til Reservefondet større end fornødent, men i Stedet for at lade Bestemmelserne derom udgaa af Lovforslaget, saa at Foreningen selv med Indenrigsministeriets Sanktion kunde forandre dem, hvis Erfaringen tilraadede det, foreslog Udvalget en ringe Nedsættelse, der foreløbigt maatte være uden al Betydning.

Efterat Landstinget havde vedtaget alle Udvalgets Forslag, og Lovforslaget havde passeret Folketinget, blev det stadfæstet som Lov den 26. Maj 1868, altsaa c. 3 Maaneder efterat Lovforslaget var forelagt.

Imidlertid vare ingenlunde alle Vanskeligheder derved overvundne. De foreskrevne Betingelser vare for strenge, saa at det ikke var muligt at opnaa den fordrede Tilslutning af Laan til Beløb mindst 1 Mill. Rdl. I hvert Fald naaede man først den 8. April 1871 til at faa Statutterne stadfæstede af Indenrigsministeren, og i det første Aar udgjorde det samlede Udlaan kun 331,150 Rdl., altsaa meget langt fra 1 Million. Det maa herved bemærkes, at Lov 26. Maj 1868 i Mod-sætning til Lov 20. Juni 1850 og Lov 9. Februar 1866 ikke indeholdt nogen Bestemmelse om Anmeldelse af et vist Laanebeløb. Den nye Kreditforening fik overhovedet kun forholdsvis ringe Tilslutning; først i det 9. Regnskabsaar, det er 11 Aar efter Lovens Vedtagelse, naaede den det Beløb, der i Lov- og Statutforslaget var

sat som Minimalgrænse for, at Tillægsbidraget til Reservefondet kunde bortfalde, nemlig 3 Millioner Rdl. Det er saaledes klart, at de strenge Vilkaar medførte, at Kreditforeningen ikke gjorde den forventede Nytte, og navnlig ikke bød Medlemmerne af den fallerede ældre jydsk Købstad-Kreditforening den tilsigtede Hjælp ved Afviklingen af dette deres Forhold. De overdrevne Fordringer svækkede Kreditforeningens Soliditet ved at holde de gode Laan borte, og tvang den til at nøjes med de Panter, i hvilke der ikke kunde faas Laan andetsteds; desuagtet har denne Kreditforening endnu aldrig lidt noget Tab.

Efter at der saaledes igen var oprettet en Kreditforening for Jydske Købstadejendomme, var der altsaa atter ligesom før 1860 for alle Landets faste Ejendomme aabnet Adgang til Kreditforeningslaan. Men som foran allerede bemærket, er det ikke ganske rigtigt, at virkelig alle Ejendomme kunde faa Kreditforeningslaan, idet saavel industrielle Ejendomme som de ganske smaa Ejendomme faktisk vare udelukkede, de sidstnævnte endog statutmæssigt, naar deres Værdi var under 1000 Kr. (jydske Landejendomme 2000 Kr.). Denne Mangel var navnlig følelig for de smaa Landejendombesiddere, Husmændene. Udarbejderen af denne Oversigt fremkom derfor i Aaret 1875 med Forslag til Oprettelse af Husmands-Kreditforeninger. Den for dette Forslag til Grund liggende Tanke var den, at Husmandslodderne, der paa Grund af deres ringe Størrelse burde være den

bedst drevne Jord i hele Landet, og med Spade- eller ligefrem havemæssig Dyrkning vilde kunne bringe et langt større Udbytte end anden Jord, tværtimod vare de slettest dyrkede af alle Landets Jorder. Kreditforeningerne skulde derfor give Laan til dygtige, arbejdsomme og sparsommelige Husmænd til Erhvervelse og Bearbejdelse af Jord eller til Forbedring af den Jord, de allerede havde. Laanet skulde være en virkelig Støtte, og skulde derfor først udbetales efterhaanden som der var Brug for samme og Bearbejdelsen af den pantsatte Husmandslod skred fremad. Det skulde forenes med Vejledning og Hjælp i enhver anden fornøden Form, og skulde først forrentes og afdrages efter Udløbet af den planmæssigt fastsatte Tid for Jordloddens Opdyrkning. Da selve Husloddet kun frembyder et temmelig usikkert Pant, skulde Sikkerheden væsentligt søges i Husmandens personlige Dygtighed; af denne Grund maatte der dannes en Mængde lokale Laanbestyrelser (helst Sogneraadene), og for yderligere at støtte dette Hensyn skulde det solidariske Ansvar med forøget Magt paahvile Laantagerne i samme Egn, hvorved de formentligt vilde ledes til en indbyrdes Kontrol.

At en saadan Kreditforening ikke vilde kunne bære sig selv uden Tilskud, var øjensynligt, idet Administrationsudgifterne maatte blive forholdsvis meget store; derfor tilsigtedes dannet et Grund- og Garantifond og den egentlige Bestyrelse skulde da dannes af Ejerne af dette Fond. Med Hensyn hertil henvendte Forslagsstilleren sig til flere Godsejere, og mødte ikke ringe Sympathi for Sagen hos nogle af dem, navnlig maa i saa Henseende nævnes Etatsraad Hofman(Bang) til

Hofmansgave og Formanden i Godsejerforeningen Grev Moltke-Bregentved personlig, hvorimod Godsejerforeningen som saadan afviste Forslaget. Imidlertid blev der af Indenrigsministeriet nedsat en Kommission til Undersøgelse og Overvejelse af, hvad der kunde og burde gøres for Forbedring af Arbejdernes Kaar, og det her omhandlede Forslag blev da naturligt henvist til denne Kommissions Behandling. Som bekendt anbefalede Arbejderkommissionen ogsaa Oprettelse af Husmands-Kreditforeninger, men rigtignok af en noget anden Beskaffenhed end den ovenfor omtalte.

I Rigsdagssamlingen 1878—79 fremkom i Folketinget et privat Lovforslag om Statslaan til Husmænd, der under det nedsatte Udvalgs Behandling forandredes til Forslag om Oprettelse af Kreditforeninger for Grundejendomme under 1 Td. Hartkorn, men ikke førtes videre i denne Rigsdagssamling. Derimod fremsatte Indenrigsministeren den 7. Oktober 1879 i Landstinget Forslag til Lov om Oprettelse af 2 Kreditforeninger for Ejere af mindre Ejendomme paa Landet. Den væsentligste Nyhed i dette Forslag var Statskassens Rente-garanti for de af de nye Kreditforeninger udstedte Kasseobligationer. Som naturligt er, vakte dette Forslag ikke ringe Betænkelighed, saa meget mere som der iøvrigt ikke paatænkte nogen Indskrænkning i disse Kreditforeningers rent private Karakter. Ja, der stilledes endog færre Fordringer om Garantier for Foreningernes Soliditet end i de 2 tidligere Special-Love om Oprettelse af Kreditforeninger. I denne Henseende var det nu ganske vist en Forbedring, at den i disse Love optagne uheldige Bestemmelse om Forholdet til overtagne Panter var udeladt. Men mærkeligere var det,

at Lovforslaget ikke saaledes som sine 2 ældre Love fastslog lovbestemte Regler for Interessenternes Bidrag til Reserve- og Administrationsfondet; thi naar det i sine Love om rent private Kreditforeninger var anset nødvendigt at optage saadanne endog meget strenge Regler, maatte det dog vække Forundring, at en lignende Bestemmelse blev anset for overflødig med Hensyn til Kreditforeninger, hvem der blev tilstaaet en ubegrænset Statsgaranti. Dog ogsaa denne Udeladelse maatte anses for et Fremskridt, idet Ministeriet og Bestyrelsen derved stilledes frit i deres Skøn over det nødvendige og tilstrækkelige til Sikring af Kreditforeningernes Soliditet. Den eneste Bestemmelse i Lovforslaget, som tilsigtede at veje op imod Betænkelighederne ved Statsgarantien, var den, at Laanene begrænsedes til Halvdelen af Panternes Vurderingssum; men hvor vidt denne Bestemmelse vilde være af praktisk Betydning, vilde jo udelukkende afhænge af, om det kunde lykkes at tilvejebringe paalidelige Vurderinger.

Fra forskellige Sider henpegedes under Lovforslagets Behandling i Landstinget paa, at man hellere end at oprette særlige Husmandskreditforeninger skulde formaa de alt eksisterende Kreditforeninger til i større Udstrækning end hidtil at give Laan i Husmandsejendomme. Det erkendtes dog, at den Sikkerhed, disse Ejendomme frembyde, bør bedømmes noget anderledes end den, de større Ejendomme give, ligesom de smaa Laan selvfølgelig volde forholdsvis større Administrationsudgifter; det formentes derfor, at Husmandsloan muligvis maatte danne særlige Afdelinger i ældre Kreditforeninger og ikke turde stilles ganske lige med andre Laan. — Den 23. Oktober blev Forslaget

henvist til et Udvalg, som efter meget indgaaende Forhandlinger den 16. Februar næsteften afgav sin Betænkning, der indeholdt nogle temmelig væsentlige Ændringsforslag, som tildels blev vedtagne under den senere Forhandling. Ogsaa i Folketinget blev Forslaget underkastet en meget indgaaende Behandling og der blev fremsat en stor Del Ændringsforslag. I det Hele maa Rigsdagens Behandling siges at være endog særdeles velvillig og for at opnaa et Resultat viste man fra alle Sider en Imødekommen og Forhandlingslyst, der fortjener al Paaskønnelse, navnlig naar henses til de vanskelige Partiforhold. Saa meget mere afstikkende fremtraadte den fra enkelte Sider lydende Disharmoni, som naar en enkelt Rigsdagsmand fremsatte en Fordring om, at de paatænkte Kreditforeninger skulde være forpligtede til altid at give det fulde, i Forhold til Vurderingen, statutmæssige Maximallaan, idet han samtidigt vilde have dette forhøjet til $\frac{3}{4}$ af Vurderingssummen. Som en særlig korrekt Udtalelse maa derimod fra Forhandlingerne i Folketinget fremhæves en Bemærkning af et andet Medlem, nemlig den, at Loven kun skal være en Ramme, indenfor hvilken Statuternes Bestemmelser skulle finde Plads og give Kreditforeningerne deres virkelige Karakter saaledes som Interessenterne selv finde bedst stemmende med deres Tarv og som Indenrigsministeren finder forsvarligt.

Af de mange i Folketinget stillede Ændringsforslag blev dog kun 2 vedtagne; ved det ene blev Maximalgrænsen for Laan i jordløse Huse nedsat til $\frac{2}{5}$ af Vurderingssummen, hvilken Ændring Landstinget tiltraadte. Den anden i Folketinget vedtagne Ændring havde Hensyn til et af Lovens Hovedspørgsmaal, nemlig

Fastsættelsen af hvilke Ejendomme, de nye Kreditforeninger skulde komme tilgode: Lovforslaget havde fastsat Grænsen ved en Vurderingssum af 2500 Kr., Folketinget forhøjede den nu til 5000 Kr., medens Landstinget ved 4. Behandling nedsatte den til 4000 Kr., der da blev tiltraadt af Folketinget ved 4. Behandling.

Den saaledes vundne Overenskomst var dog ikke af lang Varighed, allerede Aaret efter fremkom Forslag om Forhøjelse af nævnte Beløb, saa at der blev indrømmet større Ejendomme Adgang til Husmandskreditforeningerne, og Resultatet af de derved foranledigede Forhandlinger var Lov 12. Maj 1882, hvorved Taxationsværdien af de Ejendomme, i hvilke disse Kreditforeninger skulde kunne give Laan, sattes ikke lidet højere end Nogen havde tænkt ved den oprindelige Lovs Behandling, nemlig til 6000 Kr. Tillige aabnede denne Lov Adgangen til disse Kreditforeninger ogsaa for smaa Jordlodder paa Købstadgrund med tilhørende Bygninger. Saavel i Landsting som i Folketing betragtede man disse Ejendommes Udelukkelse ved den oprindelige Lov som en umotiveret Uretfærdighed, og det var kun over for Ministerens bestemt fastholdte Paastand, at man gik ind paa, at Kreditforeningerne kun skulde være tilgængelige for Smaaejendomme paa Landet; endnu ved 5. Behandling i Landstinget blev der stillet Forslag om at stryge denne Begrænsning, men Indenrigsministeren holdt fast ved den, og Rigsdagen gav da efter.

De særlige Begunstigelser, der ifølge Lov 28. Maj 1880 indrømmes Husmandskreditforeningerne, ere: De udstedte Kasseobligationers Rente 4 pCt. garanteres af Statskassen; til Etableringsudgifter erholde de hver et

Tilskud af Statskassen paa 10,000 Kr.; og for de af Kreditforeningen ydede Laan godtgør Statskassen de hafte Omkostninger ved Panternes Taxation. De særlige Betingelser, der skulde betrygge overfor Statsgarantien, vare derimod: at Laanene ikke maa overstige halv, og ved jordløse Huse ikke $\frac{2}{5}$ Vurdering; at Panternes Taxation og Vedligeholdelse skal kontrolleres af mindst 1 Repræsentant i hvert Amt; Laanenes Amortisationstid maa ikke overstige 45 Aar; og endelig skal Valget af Bestyrelsens Formænd godkendes af Indenrigsministeren, der tillige udnævner den ene Revisor og fastsætter Reglement for Revisionen.

Saa snart Loven af 28. Maj 1880 var emaneret, dannedes der en Komite med det Formaal at oprette en Husmandskreditforening for Østifterne, og for Jyllands Vedkommende dannedes der endog 2 Komiteer med samme Opgave, idet de kappedes om, hvilken af dem, der først kunde samle det i Loven krævede Beløb af 500,000 Kr. anmeldte Laanebegæringer. Henholdsvis den 9. Avgust og den 30. September 1880 stadfæstede derefter Indenrigsministeriet Statuter for de 2 Husmandskreditforeninger for Jylland og Østifterne.

Noget væsentligt nyt bragte disse Kreditforeningers Statuter ikke frem, udover hvad Lov 28. Maj 1880 indeholdt, nemlig Statstilskud og Garanti samt en noget skærpet Statskontrol; det skulde da være, at Statuterne foreskrev, at Kasseobligationerne skulle udfærdiges baade paa Dansk og Tysk og saaledes henpegede paa at søge det udenlandske Marked for deres Afsætning. Under Forhandlingerne i Rigsdagen havde der rigtignok været talt om ved disse Kreditforeningers Hjælp at hæve Husmandens sociale Kaar ligesom om,

at den væsentligste Sikkerhed maatte søges ikke i Panterne, men i Laantagernes personlige Dygtighed og Arbejdsomhed; men i Virkeligheden maatte dog disse Hensyn siges helt at være opgivet, hvad Erfaringen ogsaa har stadfæstet. Det eneste Formaal, disse Kreditforeninger nu have og efter deres hele Indretning kunne have, er det at lette Adgangen til Laan mod Pant i den faste Ejendom ganske paa samme Maade som de andre Kreditforeninger. Forsaavidt blev altsaa den hidtidige Udelukkelse af de smaa Landejendomme fra Adgang til Kreditforeningslaan afhjulpen, og Tilgangen til de nye Kreditforeninger var da ogsaa strax temmelig stor, nemlig i første Regnskabsaar i Jydsk Husmandskreditforening 1654 Laan til Beløb 1,865,350 Kr. og i Østifternes 660 Laan til Beløb 615,000 Kr., og Tilgangen har i de forløbne Aar stadigt været jævnt stigende, saa at der maa siges at være bragt Fyldestgørelse for en virkelig tilstedeværende Trang.

Ved Udløbet af Aaret 1879 havde Kreditforeningen af Grundejere i Østifterne naaet et Udlaan af over 100 Mill. Kr. Som bemærket, havde den i Tidens Løb faaet en Konkurrence i »Fyns Stifts Kreditforening« samt i »Kreditkassen for Landejendomme i Østifterne«. Paa det Omraade, hvor den havde sin største Virksomhed, nemlig København, havde den ligeledes en Konkurrent i den gamle »Kreditkasse for Husejerne i København«, der efterhaanden havde taget et betydeligt Opsving. Ogsaa Sparekassen, Landmandsbanken, Livrenteanstalten og flere andre Instituter gav betydelige Prioritetslaan i København, men desuagtet var det klart, at der her var ikke blot god Plads, men ogsaa ligefrem Trang til et nyt Laaneinstitut. Paa Foranledning af nærværende

Forfatter traadte derfor en Del Mænd sammen for at søge oprettet en ny Kreditforening for København og Forstæder.

Det nye Princip, som det særligt skulde være denne Kreditforenings Opgave at gennemføre, var det, at de enkelte Laans Vilkaar bør rette sig efter den for dem givne Sikkerheds forskellige Beskaffenhed. De hidtil oprettede Kreditforeninger behandle hver for sig alle de givne Laan ganske paa samme Maade (afset fra Østifternes Landkreditkasses 1ste Series 4 pCt. Laan jfr. ovenfor). Enten Laanet er stort eller lille i Forhold til den pantsatte Ejendom, om det er sikret ved 1. eller sekundær Prioritet, ere dets Vilkaar aldeles de samme. Ethvert Laan skal absolut passes ind i den Prokrustes-Seng, som vedkommende Kreditforening har lavet sig; passer det ikke rigtigt, har man kun et eneste Middel, ligesom Prokrustes, nemlig at gøre det tilstaaede Laan saa meget mindre. Vel have de forskellige Kreditforeninger forskellige Bestemmelser om Dannelsen af Reservefond og om Amortisation, men skønt disse Forskelligheder nok tildels kunde føres tilbage til et vist Hensyn til Panternes forskellige Beskaffenhed, er det dog ikke hidtil lykkedes at føre dette Hensyn til sin naturlige Konsekvens, nemlig ogsaa indenfor den enkelte Kreditforenings Omraade at lade de enkelte Ejendommers forskellige Beskaffenhed influere paa Vilkaarene for de tilstaaede Laan, nemlig saaledes, at dette Hensyn ikke alene bliver at tage efter en Gang for alle fastsatte Regler om Vurderingssummens Forhold til Laanenes Størrelse, men netop ved et efter visse Regler og

Normer bestemt Skøn over hvert enkelt Pants Beskaffenhed og den ved samme givne Sikkerhed.

Det synes dog klart og indlysende, at der er en meget stor Forskel paa, om et Laan paa 20.000 Kr. med Pant i en til 100,000 Kr. vurderet Ejendom erholder 1. Prioritet altsaa indenfor $\frac{1}{5}$ af Vurderingssummen, eller 2. Prioritet næsteften 40,000 Kr., altsaa naar helt op til $\frac{3}{5}$ af Vurderingssummen, og dog behandles disse Laan i alle de ældre Kreditforeninger ganske paa samme Maade: Indskud og Bidrag til Reserve- og Administrationsfond ligesom Amortisationen ere aldeles ens. Den, der kun ønsker et forholdsvis lille Laan, maa underkaste sig ganske de samme Vilkaar som den, der søger og faar det størst mulige Laan, der kan gives i Forhold til den tilbudte Sikkerhed.

Følgen af denne aldeles ensartede Behandling af alle Laan er en dobbelt: først den, at Enhver, der kan tilbyde et meget fint Pant i Forhold til det ønskede Laan, maa foretrække at søge dette andre Steder, eftersom han ikke kan være tjent med at modtage de Vilkaar, der ere passende for Laan mod jævnt god Sikkerhed. Derved miste Kreditforeningerne Tilgang af de allerbedste Panter. Den anden Følge er den, at Direktionen af Hensyn til Foreningens ældre Medlemmer maa tilstræbe den størst mulige Ensartethed for alle de paa samme Vilkaar ydede Laan, og derved end mere end Forholdene i og for sig medføre, bliver tilbøjelig til kun at give forholdsvis smaa Laan. Da den totale Ensartethed i Laanenes Vilkaar saaledes hidfører Følger i 2 modsatte Retninger, maa det Middel, der skulde anvendes, ogsaa være af dobbelt Art: paa den

ene Side maa man for at faa de bedste og fineste Panter ind i Kreditforeningen kunne tilbyde dem særligt billige Vilkaar; paa den anden Side maa man, for at kunne give forholdsvis større Laan uden at forurette de andre Medlemmer, kunne afkræve dem særligt strængere Vilkaar.

Overfor den tilvante Opfattelse af Kreditforeningernes Indretning vilde det imidlertid have været aldeles haabløst at forsøge paa at bryde Ensartetheds-Principet i den Retning, at det skulde tillades at tilstaa de fine Panter billigere Vilkaar; Stifterne af den nye Kreditforening maatte derfor foreløbigt indskrænke deres Bestræbelser til at faa Lov til at bryde Ensartetheds-Principet i den Retning, at der skulde afkræves de forholdsvis større Laan strængere Vilkaar. Derved formentes den nye Kreditforening at blive i Stand til indenfor den statutmæssige Grænse at yde saa store Laan, som det i hvert enkelt Tilfælde tilbødte Pant skønnedes at frembyde tilbørlig Sikkerhed for.

Den 20. Oktober 1880 blev til Indenrigsministeriet af Stifterne indgivet Andragende om at samme vilde foranledige den ifølge Lov 19. Februar 1861 fornødne Lovhjemmel givet til Oprettelse af en Kreditforening som den paatænkte; men i Skrivelse af 22. December s. A. meddelte Ministeriet, at det vel var tilbøjeligt til at antage Tilstedeværelsen af en Trang til en saadan ny Kreditforening, ligesom det tilfulde erkendte, at Planen hvilede paa en sund og rigtig Tanke, men det havde desuagtet store Betænkeligheder, navnlig fordi en saadan Kreditforening kun meget langsomt vilde kunne opspare et blot nogenlunde anseligt Reservefond, ligesom den jo ikke vilde have nogen Aktiekapital eller

noget Garantifond. Skønt det jo netop var Tanken at kræve større Bidrag til Reservefondet end de ældre Kreditforeninger, der ligesom den paatænkte vare begyndte uden Aktiekapital og Garantifond, bøjede Stifterne sig dog for denne Ministeriets Betænkkelighed og meddelte den 24. Januar 1881 Ministeriet, at en af Stadens største Banker havde tilbudt for Kreditforeningen at stille et Garantifond paa 500,000 Kr. Imidlertid var Trangen til en saadan ny Kreditforening efter Ministeriets Forlangende blevet konstateret derved, at der aldeles underhaanden uden offentlig Bekendtgørelse var anmeldt Laanebegæringer til Beløb henved 2½ Mill. Kr., et Tal, der under de senere Forhandlinger blev forøget til over 3 Mill. Kr.

Indenrigsministeriets Betænkkeligheder maatte hermed bortfalde, og det gik nu ind paa at forelægge det fornødne Lovforslag. Dette skete imidlertid dog først den 4. April 1881, da Lovforslaget blev forelagt i Landstinget, der henviste det til et Udvalg. Dettets Betænkning blev først afgivet den 21. Juni, og Samlingens Slutning var da saa nær forestaaende, at Indenrigsministeren ikke forventede Lovforslaget tilendebragt og derfor tog det tilbage.

Da Rigsdagen atter var traadt sammen i Begyndelsen af Oktober 1881 fornyede Stifterne deres Andragende til Indenrigsministeren, der da ogsaa den 30. November atter forelagde Lovforslaget i Landstinget, hvor det henvistes til samme Udvalg som forrige Aar, og dette afgav da atter den samme Betænkning. I denne var der rejst 2 Spørgsmaal: Ministeren havde foreslaaet, at Statutbestemmelserne om Dannelsen af et Reservefond og om Amortisationstiden ikke skulde

optages i selve Loven, og støttede dette paa, at Loven af 28. Maj 1880 om de af Staten garanterede Husmandskreditforeninger ikke indeholdt Bestemmelser om Reservefondet; Udvalget foreslog derimod, at disse Bestemmelser skulde optages i selve Loven, og Ordføreren udtalte, at Indenrigsministerens Henvisning til Husmandskreditforenings-Loven beroede paa en Hukommelsesfejl, hvilket Ministeren mærkeligt nok ikke turde modsige. Der er ingen Tvivl om, at dette for en Rigsdagsforhandling mærkelige Ukendskab til en Lov af saa ny Dato og saa nær besægtet med det forhandlede Lovforslag havde afgørende Betydning ved Besvarelsen af det rejste Spørgsmaal, idet Udvalgets Forslag derefter vedtoges enstemmigt, uden at Nogen fandt sig foranlediget til at oplyse Misforstaaelsen.

Det andet af Udvalget eller rettere dets Flertal fremdragne Spørgsmaal var om Tilstaaelsen af den i Lov 20. Juni 1850 § 3 tilsagte Begunstigelse, at Umyndiges og offentlige Stiftelsers Midler kunne anbringes i Kreditforeningsobligationer. Udvalgets Flertal gjorde gældende, at denne Begunstigelse nu, da Kreditforeningsobligationer ere et saa velkendt Børspapir, havde tabt sin Betydning, og at Anbringelse af Umyndiges Midler principrigtigt ikke bør være Genstand for Begunstigelse for nogle, de Umyndige imødekommende Instituter. Medens dette Flertal stærkt fremhævede, at det derimod ikke var Meningen at paatrykke den nye Kreditforening Stempel som mindre paalidelig, fremhævede Ministeren og Udvalgets Mindretal derimod, at den foreslaaede Nægtelse af hin Begunstigelse uvilkaarligt vilde medføre et Tryk paa den nye Kreditforenings Obligationers Kurs. Dette Principspørgsmaal blev atter

genoptaget af det i Folketinget nedsatte Udvalg og idet Resultatet blev, at den paagældende Begunstigelse blev nægtet den nye Kreditforening udelukkende af den paaberaabte i og for sig doktrinært rigtige Grund, har den praktiske Erfaring senere givet Ministeren Ret i, at denne Korrekthed vilde blive meget kostbar for Kreditforeningen, hvis Obligationers Kurs i lange Tider maatte lide ved den Misforstaaelse, at det skulde være et særligt nedsættende Kriterium, at Overformynderiet og offentlige Stiftelser ikke maa købe dem uden særlig ministeriel Tilladelse, skønt jo det samme gælder om mange andre solide Papirer.

Endnu et 3dje Spørgsmaal blev Genstand for meget indgaaende Behandling, nemlig Spørgsmaalet om Ministerens Berettigelse til at opstille andre end de i Loven udtrykkeligt angivne Betingelser for Meddelelsen af sin Stadfæstelse paa den nye Kreditforenings Statuter og dermed de i Loven tilsagte Begunstigelser. Saavel i Landsting som Folketing blev det meget bestemt gjort gældende, at Ministeren var uberettiget hertil, navnlig til at fordre Tilvejebringelsen af et Garantifond, naar saadant ikke var fordret i Loven. Med Hensyn hertil skal paa dette Sted kun bemærkes, at da Loven kun gaar ud paa at give Ministeren en Bemyndigelse til at stadfæste Statuter for en ny Kreditforening, og denne Bemyndigelse selvfølgelig hverken skal eller kan antages at ville blive benyttet af Ministeren, medmindre han anser det for rigtigt og forsvarligt, saa er det vanskeligt at forstaa, hvorledes Rigsdagen skulde kunne nægte ham Ret til kun at gøre Brug af Bemyndigelsen, saafremt de Fordringer og Betingelser opfyldes, som han maatte anse for nødvendige og tilstrækkeligt be-

tryggende. Imidlertid fastholdt Ministeren ikke sin Fordring om Dannelsen af et Garantifond, vistnok væsentligt fordi det maatte erkendes, at det Vederlag, der fordredes derfor, var saa stort, at det vilde svække Kreditforeningens Soliditet i langt højere Grad end Fondet selv vilde kunne opveje. I Stedet derfor tilvejebragtes saa Sikkerhed for Afsætning til en passende Kurs af de første 2 Millioner Kr. Kasseobligationer, og den heri liggende Garanti for, at Kreditforeningen vilde kunne overvinde de første Vanskeligheder, blev af Ministeren taget for tilstrækkeligt betryggende.

Derimod fremkom der fra Folketings-Udvalget et Forslag, som virkelig indeholdt et Fremskridt og derfor maa modtages med al Paaskønnelse, nemlig om en ny Amortisationsmaade ved faste uforanderlige halvaarlige Afdrag. Ogsaa herved blev der gjort Brud paa den absolute Ensartethed af alle Laan uden Hensyn til deres og den for dem givne Sikkerheds Beskaffenhed. Endelig den 17. Marts 1882 blev den ved Lov 19. Februar 1861 nødvendiggjorte Lov stadfæstet af Kongen, netop $1\frac{1}{2}$ Aar efterat Stifternes Andragende var indgivet til Indenrigsministeriet.

Allerede medens Forhandlingerne stod paa, fremkom der mange Vidnesbyrd om den tilstedeværende Trang til en saadan ny Kreditforening, t. Ex. ved Andragender fra flere Sogneraad om vedkommende Sogns Inddragelse under dens Omraade, men Kreditforeningens Stiftere fastholdt deres oprindelige Tanke at bevare det begrænsede Omraade, der saaledes som David i 1850 saa stærkt fremhævede, maa anses for en Hovedbetingelse for, at Direktionen kan have fornødent Tilsyn med Panternes Vurdering og Vedligeholdelse. Da

Statutterne for »Kreditforeningen af Grundejere i København og Omegn« vare stadfæstede den 19. Maj s. A., bekræftedes Trangen yderligere ved Fremkomsten af saa mange Laanebegæringer, at Kreditforeningen ved Udgangen af sit første Regnskabsaar den 31. December 1883 havde en samlet Hovedstol af over 6 Millioner Kroner, og ved Udgangen af andet Regnskabsaar næsten 11½ Million Kroner. Tilgangen var altsaa langt større til denne ny Kreditforening med det lille Omraade end til nogen af de ældre Kreditforeninger i deres første Aar. Og dog havde Indenrigsministeren Ret, da han udtalte, at Trangen til en saadan Kreditforening paa det Tidspunkt, da den fremkom, var langt mindre end nogle Aar tidligere. Men spørger man: hvorfor fremkom den da ikke tidligere, saa ligger Svaret formentlig klart for: netop paa Grund af de store Vanskeligheder, der fra Lovgivningsmagtens Side blev stillet i Vejen for en fremadskridende Udvikling af Kreditforenings-Institutionen, og som væsentligt havde deres Oprindelse fra Ukendskab til Kreditforeningernes Karakter og de Betingelser, som ere af afgørende Betydning for deres solide og sunde Virksomhed. Foruden de allerede fremdragne Exempler herpaa skal endnu i saa Henseende bemærkes, at medens Lov 20. Juni 1850 aldeles ikke indeholdt nogen Bestemmelse om Dannelsen af Reservefond, og Husmandskreditforenings-Loven fordrer »et passende Bidrag til Administrationsudgifter og Reservefond«, hvorved det altsaa ogsaa overlades disse Kreditforeninger selv med Indenrigsministerens Samtykke at bestemme Størrelsen af disse Bidrag, om de bør bestaa i Indskud strax ved Laanenes Udbetaling eller i halv-aarlige Bidrag eller baade i Indskud og halvaarlige

Bidrag, stille derimod de 3 andre Særlove om rent private Kreditforeninger aldeles bestemte og meget strenge Fordringer i saa Henseende, nemlig henholdsvis for Landkreditkassen mindst 2 pCt. Indskud samt halv-aarligt mindst $\frac{1}{8}$ pCt., for »Ny jydsk Købstadkreditforening« 5 pCt. Indskud samt mindst $\frac{1}{24}$ pCt. halv-aarligt foruden et midlertidigt halvaarligt Bidrag af $\frac{1}{8}$ pCt., og for »Københavns Kreditforening« mindst 2 pCt. Indskud samt halvaarligt mindst $\frac{1}{10}$ pCt. med Tillæg af $\frac{1}{2}$ pCt. af den Del af Laanene, der overstiger halv Vurdering. Medens Lov 20. Juni 1850 kun fordrede Amortisation med »en vis passende Procent aarligt«, altsaa indrømmede stor Frihed med Hensyn til Amortisationstiden og Loven om Østifternes Landkreditkasse og om Ny jydsk Købstadkreditforening tilstod samme Frihed, begrænse derimod Lovene om Husmandskreditforeningerne og om Københavns Kreditforening Amortisationstiden til henholdsvis 45 og 63 Aar. Og medens Lov 20. Juni 1850 ingen Regel indeholdt om Behandlingen af overtagne Panter, fastsatte Lovene om Landkreditkassen, Ny jydsk Købstadkreditforening og Københavns Kreditforening den af Tscherning foreslaaede upraktiske og uhensigtsmæssige Bestemmelse om overtagne Panters Behandling; derimod er der indrømmet Husmandskreditforeningerne fuld Frihed til med Indenrigsministerens Samtykke at ordne dette Forhold paa bedst mulige og hensigtsmæssigste Maade. Det vil ganske vist ikke være let at finde den Tanke eller det Princip, som har været bestemmende ved den forskellige Behandling, man saaledes har ladet de forskellige Kreditforeninger blive tildelt; navnlig er det ubegribeligt, hvorfor man har troet at maatte paa-

lægge de 3 private Kreditforeninger strammere Baand end de af Staten garanterede Husmands-Kreditforeninger. Det ene naturlige og rigtige havde dog uden Tvivl været at overlade de private Foreninger selv i deres Statuter under Sanktion af Indenrigsministeren at ordne de paa-gældende Bestemmelser, saaledes som det skønnedes bedst svarende til deres Tarv, og saaledes som den efterhaanden indvundne Erfaring maatte tilraade at ændre eller modificere dem.

Den største Hindring for Dannelse af nye Kreditforeninger har dog ligget i den Fordring, der hidtil stedse er bleven opstillet, at der skulde være anmeldt Laanebegæringer til samlet Beløb mindst 1 Million Kr. Saalænge Indenrigsministeren i Lov 20. Juni 1850 havde Bemyndigelse til at stadfæste Statuter for ny oprettede Kreditforeninger, var der dog en Mulighed for, at Forberedelserne kunde tilvejebringes inden en overskuelig Tid; det kunde derfor med Rimelighed forventes, at de anmeldte Laan virkeligt ogsaa blev effektuerede og navnlig kunde det fordres, at Anmelderne vare villige og i Stand til at modtage Laanene, og dog slog hin Forventning, som foran omtalt. ingenlunde til. Men efterat nye Kreditforeningers Oprettelse ifølge Lov 19. Februar 1861 udkræver en særlig Lov, og navnlig efter at det har vist sig, at denne Lovs Forhandling i Rigsdagen kan trække ud over mere end en Rigsdagssamling, ja indtil $1\frac{1}{2}$ Aar, er det absolut umuligt at forudsætte, at alle eller blot en større Del af de foreløbigt anmeldte Laanebegæringer faa anden Betydning end den: rent formelt at fyldestgøre den stillede Betingelse om Anmeldelse af et vist Beløb; thi vel er der endnu ikke af Lovgivningsmagten nægtet Samtykke til Oprettelse af en paatænkt

Kreditforening, men Laansøgerne tør dog aabenbart ikke opsætte Ordningen af deres Prioritetsforhold, naar Oprettelsen af den paatænkte Kreditforening kan udskydes et Par Aar. Det maa derfor nødvendigvis blive en tom Form, naar der vedblivende kræves Anmeldelse af Laanebegæringer til Beløb af mindst 1 Million Kr., førend Spørgsmaalet om dens Oprettelse overhovedet forelægges Rigsdagen, og navnlig vil saadan Anmeldelse paa ingen Maade give nogen tilforladelig Oplysning, om der virkeligt er Trang til den ny paatænkte Kreditforening eller ej. Dette Spørgsmaal, ligesom overhovedet Spørgsmaalet om, hvorvidt et Forslag om Oprettelse af en ny Kreditforening bør nyde Fremme, maa derfor afgøres efter helt andre Hensyn end det om der formelt foreligger eventuelle Laaneanmeldelser til et vist Beløb eller ej. Ganske vist er der ingen Grund til at begunstige Oprettelse af nye Kreditforeninger ene og alene for at skabe Konkurrence med de alt bestaaende; men der er endnu mindre Grund til af Hensyn til saadan Konkurrence at modsætte sig Oprettelse af nye Kreditforeninger, naar disse i en eller anden Henseende formenes at ville kunne gøre bedre Fyldest end de ældre.

Slutteligt skal endnu bemærkes, at som foran anført savne endnu de industrielle Ejendomme den Kreditforening, som man lige siden 1853 oftere har gjort Forsøg paa at oprette. Disse Forsøg ere imidlertid nu genoptagne, og det tør haabes og forventes, at de denne Gang ville føre til det forønskede Resultat, hvilket uden al Tvivl vil være til uvurderlig Støtte og Hjælp for de paagældende Grundejere og derigennem for hele Samfundet.
